

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1897. Första Kammaren. N:o 26.

Måndagen den 3 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 12 på dagen.

Upplästes följande till kammaren inkomna skrifvelse:

Till Riksdagen.

Vördsammast får jag härmed afsäga mig det af Riksdagen gifna uppdrag att vara justieombudsmannens efterträdare.

Stockholm den 3 maj 1897.

Herman Rohrlieb.

Denna skrifvelse lades till handlingarna; och skulle Riksdagens kanslideputerade genom utdrag af protokollet härom underrättas för den åtgärd, som på dem ankomme.

Herr talmannen anförde, att han, efter öfverenskommelse med herr talmannen i Andra Kammaren, finge föreslå, att fredagen den 7 i denna månad skulle anställas val af valmän jemte suppleanter för utseende af Riksdagens justieombudsmans efterträdare.

Detta förslag antogs.

Föredrogs och lades till handlingarna statsutskottets den 1 i denna månad bordlagda memorial n:o 45 a, med öfverlemnande till Riksdagen af förteckningar å försålda kronoegendomar samt å inköp af mark för bildande af kronoparker.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran följande den 1 innevarande månad bordlagda ärenden, nemligen: statsutskottets utlåtande n:o 57, sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtanden och memorial n:is 10—12, bankoutskottets memorial n:is 11 och 12 äfvensom särskilda utskottets memorial n:o 3.

Om inrättande af en administrativ öfverdomstol.

Föredrogos å nyo konstitutionsutskottets den 30 nästlidne april och den 1 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 8, i anledning af väckt motion om ändring af §§ 6, 7, 9, 15, 17, 18, 21, 22, 23, 24, 26, 34, 99, 101, 102, 103, 104, 105 och 106 regeringsformen samt §§ 11, 38, 43 och 69 riksdagsordningen.

Herr Alin: Såsom herrarne funnit af motionen och af utskottets betänkande, går motionen hufvudsakligen ut på, att de s. k. besvärsmålen skulle afskiljas från statsrådet och öfverlemnas åt en särskild administrativ öfverdomstol. Det förslag, som motionären i det afseendet framställt, öfverensstämmer i hufvudsak med det förslag, som för något öfver 40 år sedan framställdes af statsmannen grefve Gustaf Lagerbjelke och fick konstitutionsutskottets tillstyrkande och till följd deraf blef hvilande vid den riksdag, då det framställdes, riksdagen 1853—54. Förslaget motiverades af konstitutionsutskottet i ett utlåtande, som i beviskraft eger, jag vågar säga, betydligt företräde framför det, som konstitutionsutskottet nu afgifvit, ehuru detta sistnämnda har förtjensten med afseende på utredning att lemna vissa uppgifter, som icke hafva motsvarighet i utskottets betänkande från år 1854. Detta betänkande finnes bifogadt motionen såsom bilaga, till följd hvaraf herrarne torde förut hafva inhemtat kännedom derom.

Det framhålles i nämnda betänkande såsom ett mål af synnerlig vigt att i väsentlig mån minska antalet af de icke i egentlig mening riksvårdande ärenden, hvilkas föredragning inför Konungen i statsrådet otvifvelaktigt måste förorsaka stor inskränkning af den tid och omsorg, samhällets angelägenheter af högre vigt taga i anspråk. Och särskildt med afseende på frågan om besvärsmålen skiljande från statsrådet framhålles, huruledes det icke är troligt, att för den händelse mängden af tvistefrågor beroende på tillämpningen af de ekonomiska och administrativa författningarna varit så stor, när regeringsformen stiftades som den sedermera blifvit, hade enligt all sannolikhet grundlagsstiftarne icke lagt deras afgörande på regenten själf eller öfverlemnadt dem åt statsrådets behandling, utan sökt någon annan utväg för deras afgörande.

Kunde detta sägas år 1854, så frågar jag, hvad i det fallet icke kan sägas år 1897. Den utveckling, som hade egt rum under de 45 år, som då förflutit, sedan grundlagen stiftades och som föranledde ett sådant uttalande, motsvaras till fullo af den utveckling, som under följande tider egt rum med afseende på ökningen af de ärenden, som förekomma i statsrådet, och med afseende hvarpå uppgifter finnas i det utlåtande, som nu är afgifvet af konstitutionsutskottet, särskildt å sidan 21. Den arbets-

börda, som i följd deraf skulle hvila på statsrådets ledamöter, måste visserligen hafva blifvit minskad genom utvecklingen af byråinrättningen, men i alla fall är det gifvet, att mängden af göromål måste verka i hög grad tyngande på den, som icke nöjer sig med att lita på underordnades utredning och uppgifter, utan vill söka att sjelfständigt sätta sig in i de saker, han har att föredraga, och för hvilka han sjelf skall i sista hand bära ansvaret. Och hvad det nuvarande förhållandet kan betyda för en statsrådsledamot, som så fattar sin uppgift, det hade man för en tid sedan tillfälle att se, då en departementschef måste efter ett par års verksamhet lemna sin plats till följd af genom öfveranstängning bruten helsa. Det är klart, att om departementscheferna i så hög grad äro öfverhopade af ärenden, hörande till deras departement, måste i samma mån också möjligheten för dem att sätta sig in i ärenden, hörande till andra departement, som förekomma till behandling i statsrådet, i så väsentlig grad minskas, att afsigten med den förändring, som gjordes 1840 med afseende på statsrådets sammansättning, nemligen att de föredragande från att vara tillfälliga ledamöter i statsrådet blefvo ständiga för att kunna öfvervara hvarandras föredragning och således icke endast befatta sig med de ärenden, som tillhöra deras egna departement — den afsigten måste i väsentlig mån förfelas.

Vidare ber jag att få påpeka, att mängden af besvärsmål gör, att de konsultativa statsråden, som väl enligt afsigten med förändringen år 1840 skulle utgöra den egentliga politiska delen af statsrådet och i det fallet motsvara, hvad statsrådet i sin helhet utgjorde före förändringen, blifva så upptagna af besvärsmål och tillika med den befattning, som måste åligga dem att se till, att äfven andra frågor blifva afgjorda med tillbörligt hänsende till den rättsliga sidan, att denna politiska uppgift af dem mer och mer måste lemnas å sido. Deraf följer åter, att den uppgift såsom en *politiskt* rådgifvande korporation, som skall tillhöra statsrådet, svårligen kan fyllas, utan denna del af statsrådets verksamhet kommer ovilkorligen att falla på *en* ledamot af statsrådet, och statsministersinstitutionen måste också till följd deraf erhålla en betydelse, som icke var meningen, att den skulle i sådan grad erhålla, då den inrättades. Det är gifvet, att det måste innebära en väsentlig förändring i statsförfattningens grunder, om den uppgift såsom politiskt rådgifvande, i stället för att tillhöra statsrådsinstitutionen i dess helhet, kommer att egentligen tillhöra blott *en* af statsrådets ledamöter. Jag tror därför, att det förslag, som här blifvit framställt af motionären och som välvilligt mottagits af konstitutionsutskottet, är väl värdt Riksdagens uppmärksamhet. Utskottet har icke ansett sig böra vidtaga annan åtgärd än att lemna den utredning, som det gifvit, och i den tanken, att deri skulle ligga anledning till frågans upptagande, hemställt, att motionen icke nu må föranleda någon Riksdagens åtgärd. Mig synes emellertid, att det särskilda skäl, som utskottet anført för denna hemställan, nemligen att frågan om förändring uti statsrådsinstitutionen på grund af en Riksdagens skrifvelse är beroende på Kongl. Maj:ts

Om inrättande af en administrativ öfverdomstol.
(Forts.)

*Om inrättande
af en admini-
strativ öfver-
domstol.
(Forts.)*

pröfning, icke borde vara anledning att lemna förslaget utan särskild åtgärd, ty dessa begge frågor stå enligt min mening temligen, om icke helt och hållet, oberoende af hvarandra. Jag tror, att äfven om man till följd af denna skrifvelse skulle få ännu en departementschef, så måste i alla fall en åtgärd i den rigtning, som af motionären är angifven, på allvar komma i fråga, och jag tror, att äfven om denna åtgärd vidtages, vore visst icke frågan om ökning af departementschefernas antal en fråga, som borde läggas å sido. Vid sådant förhållande har jag ansett, att utskottet bort gå längre, än det gjort. Jag har icke mycket förtroende till att motiveringen till ett betänkande, som slutar med hemställan om afslag, skall just kunna medföra så synnerligen mycket. Det finnes mycket annat att läsa för regeringens ledamöter än konstitutionsutskottets utlåtanden, och dessa utlåtanden äro visserligen icke alls så roliga, att man utan särskild anledning tager och studerar dem. Till följd deraf synes det mig, som om utskottet bort tillstyrka aflåtande af en skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om utredning af behovet och lämpligheten af en sådan åtgärd som den af motionären föreslagna. Det är därför, som jag och några af mina kamrater inom Första Kammarens afdelning af utskottet hafva reserverat oss mot utskottets betänkande. Då nu emellertid icke någon af ledamöterna från Andra Kammaren har anmält sin reservation i samma rigtning och jag till följd deraf icke har någon förhoppning, att Riksdagens begge kamrar kunna förena sig om en dylik skrifvelse, skall jag icke derom framställa något yrkande, så vida jag icke dertill under diskussionen får någon anledning genom understöd af ledamöter inom kammaren, som hafva mer kännedom än jag om hvad till denna viktiga och omfattande fråga hör, och, hvad jag alldeles saknar, den personliga erfarenhet, som för hennes rigtiga bedömande är nödig.

Jag har således icke nu något yrkande att framställa.

Herr Nyström, Carl: Jag kan försäkra, och det hafva nog herrarne kunnat ana sjelfva, att inom konstitutionsutskottet voro skiljaktigheterna icke mycket stora mellan majoritetens mening och reservanternas. De ena som de andra voro djupt genomträngda af betydelsen af grefve Lagerbjelkes initiativ, ett initiativ, som förr eller senare måste leda till resultat, och jag har därför begärt ordet icke för att motsäga den ärade talare, som nyss stod på denna plats, utan blott för att förklara, hvarför utskottet kom till nu föreliggande resultat, och hvarför det icke denna gång förenat sig om den önskade skrifvelsen till Kongl. Maj:t.

Det är denna gång icke bristande utredning — detta lättfångna argument, hvarmed tackas allehanda underlåtenhetssynder vid Riksdagens förhandlingar — som vi skylla på, då vi afstyrka en skrifvelse till Kongl. Maj:t. Men motionen hade kommit sent in, och det visade sig, att meningarne voro temligen delade om hvad en skrifvelse till Kongl. Maj:t egentligen skulle innehålla för att göra rigtig verkan. Det fans nemligen åtminstone följande olika skiftningar i meningarne, som jag tillåter mig att relatera,

emedan det är af vigt att få dem inregistrerade i kammarens protokoll.

En sida önskade hålla på den nya inrättningens egenskap af domstol för besvärsmål, och således kallades den af dem hela tiden för domstol.

Den andra meningsgruppen ville lika starkt framhålla den nya inrättningens egenskap af att vara utredande och förberedande för Konungens administrativa och ekonomiska lagstiftning.

Den tredje ville hafva in en liten mening om införande, åtminstone i ringa grad, af ett slags ministerstyrelse.

Den fjerde ville framhålla, att man framför allt behöfde ökning af departementens antal för att minska den för närvarande befintliga öfveransträngningen å departementen, som icke från något håll bestrides.

En annan grupp önskade såväl inrättande af en regeringsrätt som ökning af departementens antal och ansåg, att endast på detta sätt skulle man kunna lösa det svåra och viktiga problemet. Det framhölls också, jag glömde att säga detta, i afseende på den dubbla egenskapen hos den tilltänkta regeringsrätten att vara å ena sidan dömande och å andra sidan utredande, att den derigenom finge sin rätta parallel med högsta domstolen, som också är dels dömande, dels beredande.

När det nu således var så många olika meningar om, huru problemet skulle lösas, och så många olika meningar om det bote-medel, som i skrifvelsen till Kongl. Maj:t skulle föreslås, och saken kom sent före, lära herrarne icke undra på, om man icke såg sig god att åstadkomma någon duglig produkt i den vägen af utskottets verksamhet, utan i stället finge lita till två saker, nemligen dels det faktum, att det ligger inne en skrifvelse hos Kongl. Maj:t rörande ett nytt statsdepartement, vid hvilket förhållande det är sannolikt, att regeringen, då sistnämnda sak upptages, också skall egna sin uppmärksamhet åt nu föreliggande, viktiga reformfråga, och dels den förhoppningen, att regeringen, när den sedan upptog frågan, skulle fästa afseende vid den utredning, som konstitutionsutskottet i sitt betänkande förebragt, och de yttranden till förmån för saken, som inom kammaren förekommit. Man ansåg, att man tills vidare måste nöja sig med detta och hysa förhoppning om reformen, hvars nödvändighet och önskvärdhet ingen vare sig i majoriteten eller bland reservanterna betviflar.

Jag yrkar därför bifall till utskottets förslag.

Herr Unger: Jag vill blott i största korthet tillkännagifva orsaken, hvarför jag biträdt utskottets hemställan.

Vi äro alla, nästan utan undantag, ense, att anordnande af den ifrågakomna regeringsrätten vore en mycket nödig och nyttig reform, men alla torde vi också vara ense derom, att det är omöjligt för en enskild motionär att framställa ett nöjaktigt förslag i detta hänseende. Det är en fråga af alltför stor omfattning, och som förutsätter en detaljkänedom i förvaltningens alla grenar, som en enskild person icke gerna förfogar öfver. Nu är lyckligtvis

Om inrättande af en administrativ öfverdomstol.
(Forts.)

*Om invrättande
af en admini-
strativ öfver-
domstol.
(Forts.)*

praxis den, att det endast är undantagsvis, som konstitutionsutskottet, som det tillkommer att hos Riksdagen föreslå nödiga och nyttiga ändringar i grundlagarne, tager sig före att besvara Kongl. Maj:t med skrivelser. Det har visserligen händt någon gång, men endast undantagsvis; och det är så mycket mer skäl att icke göra det nu, som ifrågavarande ämne är af natur att ligga Kongl. Maj:t så nära, att Kongl. Maj:t icke lärer behöfva påminnelse från Riksdagen att i ärendet vidtaga de åtgärder, som motionären åsyftar.

Detta har varit mina skäl, hvarför jag biträdt utskottets beslut och, fastän utskottet i sin motivering anført, att det ansåg reformen eftersträfvansvärd, motsatt mig inom utskottet ifrågasatt skrifvelse till Kongl. Maj:t.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande Första Kammarens tillfälliga utskotts den 30 sistlidne april och den 1 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 10, i anledning af väckt motion om ändring af gällande bestämmelser angående handeln med vin och maltdrycker i stad.

*Om ändrade
bestämmelser
angående för-
säljning af vin
och maltdryc-
ker i stad.*

Punkten a.

Herr Leman: Då jag väckte den motion, som i föreliggande betänkande behandlats, skedde det på grund af tvenne skäl: det ena, att jag i min ringa mån ville söka motarbeta de försök, som genom åtskilliga i Andra Kammaren väckta motioner gjorts att kringskära den lojala handeln med maltdrycker, och det andra, att jag ville söka stäfja de missbruk, som genom den illojala malt-dryckshandeln förekommit.

För min del anser jag det vara högeligen viktigt, att näringsfrihetsförordningen icke må vara tillämplig på handeln med malt-drycker, så att, uteslutande på grund af den sistnämnda förordningen, ingen må ega drifva handel med maltdrycker. Utskottet har också i sin stad erkänt rättigheten af denna princip. Å andra sidan vill jag erkänna, att utskottets anmärkning mot mitt förslag, såsom jag hade formulerat detsamma, synes mig fullkomligt befogad. Jag har nemligen icke tagit i betraktande förhållandena på landet, utan blott dem i städerna, och jag måste alltså medgifva, att frågan har större omfattning, än jag från början tänkt mig; därför har jag ock intet att invända mot, att utskottet icke velat godkänna det af mig under punkt 1 väckta förslag. Det är emellertid en enda punkt i utskottets betänkande, hvarom jag anhåller att något vidlyftigare få yttra mig, då jag beträffande densamma icke är fullt ense med utskottet, ehuru jag icke heller derom ämnar framställa något från utskottet afvikande yrkande. Utskottet

yttrar: Vål anser utskottet förslaget, att försäljning af vin och maltdrycker skulle kunna förbjudas i vissa trakter af stad, icke vara ändamålsenligt. Ett sådant förbud skulle, på sätt svenska bryggareföreningens verkställande utskott antydt, innebära en besvärlig tunga för hela befolkningen inom det område, som således skulle utmärkas. Det må också kunna befaras, att, i händelse all försäljning af maltdrycker till afhemtning komme att förbjudas inom någon af stadens utkanter, inom den angränsande landkommunen skulle i närheten af stadsgränsen uppstå försäljningsställen, der maltdrycker komme att tillhandahållas, visserligen i belopp af mer än tio liter, men der ordningen blefve svår att kontrollera. Jag tror icke det skäl, utskottet anført, är så tungt vägande. Redan nu är det på många ställen i städerna bestämdt, att hvarken utskänkning eller utminuterung af bränvin skall få ega rum å vissa områden, särskildt å sådana, som äro så glest bebodda, att der icke finnes någon polisbevakning. Om man nu tillåter en obehindrad ölförsäljning i dylika fall, kan man visserligen, såsom utskottet längre ned i betänkandet påvisar, genom inskränkning af den för sådan handel tillåtna tiden i någon mån stäcka, hvad som nu eger rum, nemligen en ytterst illojal handel med maltdrycker, men jag tror aldrig, att det skall lyckas helt och hållet. Dessutom måste man ju, enligt nu gällande förordning, angående drifvandet af nykterhetsvärdshusrörelse, uppgifva, på hvilka ställen sådana skola inrättas, och det tillkommer myndigheterna att pröfva, bland annat, huruvida lokalen är olämpligt eller lämpligt belägen samt i förra fallet neka tillstånd. Jag anser, att man utan fara skulle kunna låta myndigheterna jemväl bestämma vissa trakter i städerna, der maltdrycksförsäljning icke finge ega rum. Jag tror icke, det vore att befara, att, i händelse maltdrycksförsäljning förbjödes i städernes utkanter, dylik handel skulle uppstå på den angränsande landsbygden. Dessutom kunna myndigheterna ju reglera dessa förhållanden genom tillstånd eller förbud af sådan handel.

Då utskottet, såsom jag redan nämnt, välvilligt upptagit åtskilliga andra punkter i min motion, som jag tror skulle gagna god ordning, har jag icke något särskildt yrkande att framställa, utan vill endast hemställa om bifall till utskottets förslag i första punkten.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, biföll kammaren utskottets i föreliggande punkt gjorda hemställan;

och skulle jemlikt 63 § 3 mom. riksdagsordningen detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas medkammaren.

Punkten b.

Utskottets hemställan bifölls.

Om ändrade bestämmelser angående försäljning af vin och maltdrycker i stad.
(Forts.)

*Om kontroll
öfver värden
och förvaltning
af fromma
stiftelser.*

Föredrogs å nyo Första Kammarens tillfälliga utskotts den 30 nästlidne april och den 1 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 11, i anledning af väckt fråga om vidtagande af åtgärder för kontroll öfver värden och förvaltningen af fromma stiftelser inom landet.

Herr Billing: Frågan om värden af fromma stiftelser är en ganska vigtig fråga. Enligt Konungens befallningshafvandes sist utgifna femårsberättelser uppgår summan af de nämnda stiftelser tillhöriga medel till 184 millioner. En del, och en ganska betydande del, af dessa millioner värdas nog med omsorg, men för en mycket stor del deraf och dess vård finnes icke något slags effektiv uppsigt. Det är ej minsta tvifvel underkastadt, att åtskilliga af dessa fromma stiftelser under årens lopp försvunnit såsom särskilda stiftelser, och att andra icke användas på det sätt, som donatorn bestämt. För min del har jag derfor ansett det af ganska stor betydelse, att man vidtog åtgärder för en bättre vård af dessa stora, i välgörenhetens intresse oftast gjorda stiftelser.

Min motion härom har också haft den framgång i Riksdagen, att hvarken inom Första eller Andra Kammaren någon enda röst höjt sig emot densamma. Härigenom hafva båda kamrarne erkänt, att något bör göras i det af mig angifna syftet. Första Kammaren har beslutit en skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran, att de åtgärder måtte vidtagas, som för ändamålets vinande funnes nödiga, och Andra Kammaren har gått in på densamma, men anser tillika, att Riksdagen borde få yttra sig öfver dessa åtgärder. Nu har ärendet återkommit till Första Kammarens tillfälliga utskott, och detta har, med påpekande, att vidtagandet af åtgärder rörande denna angelägenhet tillhör Kongl. Maj:t, ansett, att Riksdagen icke behöfde reservera sig rätten att yttra sin åsigt om dylika åtgärder. Utskottet har emellertid, troligen i ändamål att befordra motionens syfte, till kammarens förra gången fattade beslut lagt detta: att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t måtte anhålla, att, i händelse något anslag eller någon civillag för ändamålet erfordrades, framställning derom till Riksdagen måtte ske. Utskottet finner dock sjelf, att en sådan hos Kongl. Maj:t gjord hemställan är temligen betänkelig. Den är väl egentligen alldeles omöjlig enligt min uppfattning. Ty icke kan väl Riksdagen skrifva till Kongl. Maj:t med begäran, att i fråga om anslag eller ändring i författning af civillags natur Kongl. Maj:t skall inkomma till Riksdagen med framställning, då grundlagen bestämdt föreskrifver detta. Icke kan det vara lämpligt, att Riksdagen skrifer till Kongl. Maj:t med begäran, att Kongl. Maj:t måtte följa gällande grundlag. Utskottets hemställan är därför icke af beskaffenhet att böra bifallas, och säkerligen skulle också, om Första Kammaren biföll dess framställning, densamma blifva mycket illa medfaren i Andra Kammaren.

Jag förmodar, att utskottets ledamöter icke heller mycket ifrigt hålla på sin framställning i detta stycke. Då nu utskottets hemställan icke läser kunna bifallas, men båda kamrarne äro eniga

derom, att motionens syfte bör befordras, hemställer jag, om icke Första Kammaren skulle vilja biträda Andra Kammarens beslut. Det förekommer mig, som om häruti icke låge den allra ringaste risk. Visserligen håller jag Första Kammarens utskott räkning för dess goda vilja att värna om Konungens ekonomiska lagstiftningsrätt, men i detta fall är det ju icke fråga om denna rätt. Första Kammarens utskott medgifver sjelft, att Andra Kammarens utskott icke räknat denna sak såsom tillhörande allmän lag. Andra Kammarens utskott antyder icke, att det tänkt på Konungens ekonomiska lagstiftningsrätt, och Andra Kammaren har icke begärt att få deltaga i stiftandet af lag, utan endast att få yttra sig om de åtgärder, som af Kongl. Maj:t kunna finnas nödiga för åstadkommandet af en kontroll, och såsom motiv härför anført, att dessa åtgärder möjligen kunna komma att beröra många intressen. Vi känna väl till den i vårt land så starka frihetskänslan och ömtåligheten för allt, hvad som stöter på uppsigt. Andra Kammaren har också, så vidt jag förstår, tänkt på möjligheten, att många ofta besvärliga åtgärder kunna blifva en följd af denna skrifvelse, och därför velat yttra sig icke om deras upphöjande till lag, utan om deras praktiskhet, om deras användbarhet och tillämplighet på praktiska förhållanden. Andra Kammaren har säkerligen icke med sitt förslag afsett ett intrång i Konungens lagstiftningsrätt, utan endast fattat beslutet med tanke på det i frågan praktiska och lämpliga. I denna rigtning har också Andra Kammarens utskott uttalat sig. Under sådana förhållanden och då dertill kommer, att, om Första Kammaren fattar beslut, öfverensstämmande med den Andras, det blir Kongl. Maj:t förbehållet att pröfva, huruvida och i hvad mån han vill begära Riksdagens medverkan, är det bestämdt icke den ringaste fara att bifalla Andra Kammarens beslut. Finner Kongl. Maj:t inga andra åtgärder behöfliga än t. ex. en obetydlig förändring i landshöfdinginstruktionen eller något dylikt, så torde Kongl. Maj:t icke låta Riksdagen yttra sig derom; befinnas deremot mer omfattande åtgärder vara af nöden, så läser icke heller Kongl. Maj:t hafva något emot att inhemta Riksdagens yttrande i ämnet.

Jag anhåller således, herr grefve och talman, att få yrka, att Första Kammaren ville biträda Andra Kammarens beslut eller att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådana åtgärder, som kunde finnas nödiga för åstadkommande af kontroll öfver värden och förvaltningen af fromma stiftelser inom landet.

Herr Dickson: Jag tror icke, den föregående talaren är obekant med hvad man kallar kompromisser eller jemkningar af stridande åsikter för att åstadkomma enighet. För min del hade jag helst velat tillstyrka Första Kammaren att vidhålla sitt en gång fattade beslut, men då det i utskottet framhölls, att man borde välja en sådan hemställan, som också af utskottet antogs, samt att det kunde tänkas, att Andra Kammaren lättare skulle

*Om kontroll
öfver värden
och förvaltningen
af fromma
stiftelser.
(Forts.)*

*Om kontroll
öfver värden
och förvaltning-
en af fromma
stiftelser.
(Forts.)*

kunna antaga ett sådant beslut som det föreliggande, frångick jag på denna grund mina betänkligheter och omfattade det beslut, deri utskottet stannat. Jag tror icke, den föregående talaren ogillar sådana kompromisser, som endast sträcka sig till formen, men icke till saken. Gäller det saken, håller jag lika starkt som någon annan på Kongl. Maj:ts ekonomiska lagstiftningsrätt. Jag tror icke, att Andra Kammarens beslut är så oskyldigt, som det förmenas. Det heter: "framlägga förslag till åtgärder, som kunna finnas nödiga". Är det något förslag till förordning, blir det ett lagförslag, som behandlas i lagutskottet. Att äfven herr Billing funnit, att saken här gäller något mer än yttranderätten, framgick deraf, att han framhöll, det Riksdagen "reserverade sig rätten", men Riksdagen har visserligen icke rätt att reservera sig någon sådan. Det är ostridigt, att åtgärder i angifvet syfte äro nödvändiga samt äfven att de tillhöra Konungens ekonomiska lagstiftningsrätt. Om för öfrigt frågan denna gång faller, så kan den ju tagas upp en annan gång. Möjligen kan någon länsstyrelse, något domkapitel fästa Kongl. Maj:ts uppmärksamhet på frågan, som med denna förändring af formen kan blifva föremål för Kongl. Maj:ts åtgöranden. Men om Riksdagen uttalar, att den vill vara med om lagstiftningsåtgärder, som röra ett ärende af detta slag, är det ett ord, som icke kan tagas tillbaka. Man sätter Kongl. Maj:t i en obehaglig mellanhand: antingen skall han rätta sig efter Riksdagens yttrande eller ock utsätta sig för åtskilliga angrepp. För min del anser jag icke utskottets föreliggande förslag så farligt, och jag yrkar bifall till detsamma.

Herr Ljungberg: Det har af den siste talaren framhållits, att denna fråga ostridigt tillhör Konungens ekonomiska lagstiftningsrätt. Detta påstående synes mig icke vara alldeles sjelfklart. Såsom här påpekats, finnas här i landet en hel mängd fromma stiftelser, till hvilka staten lemnar bidrag, och det är då alldeles icke oskäligt, att Riksdagen håller sin hand öfver kontrollen. Då nu Andra Kammaren så bestämt uttryckt sin vilja och önskan, att Riksdagen skall deltaga i behandlingen af denna fråga, så vore det måhända icke lämpligt, om denna kammare, som bör vara lika angelägen som den andra att bevara representationens rätt gent emot konungamagten, frånsade sig detta tillfälle att bevaka densamma. Och hvad det tillägg angår, som utskottet har gjort till förbättring af kammarens förra beslut, så är fördelen deraf ganska tvifvelaktig, ty då här säges: "i händelse något anslag eller någon civillag för ändamålet erfordras, bör derom göras framställning till Riksdagen", så kan härvid först anmärkas, att, såsom den förste ärade talaren förmenade, det icke behöfver skrivas till Kongl. Maj:t om något sådant. Dertill kommer, att man ännu knappast hört någon, som innehar magten, sjelfmant afsäga sig densamma, och det vore oklokt att räkna med en så osäker eventualitet. Att endast lita på den möjligheten, att Kongl. Maj:t skall finna för godt att framlägga förslag i ämnet inför Riksdagen, finner jag således icke lämpligt; och så vida man

verkligen vill komma till det resultat, som motionären åsyftar, tror jag icke, man har annat att göra än att biträda Andra Kammarens beslut, hvartill jag således ber att få påyrka bifall.

*Om kontroll
öfver värden
och förvaltning
af fromma
stiftelser.
(Forts.)*

Herr Rodhe: Ehuru jag deltagit i utskottets beslut, så, då jag förspott, att detta beslut icke lär ha någon utsigt att antagas i Andra Kammaren, och då det enligt min mening skulle vara att mycket beklaga, om frågan fölle vid denna riksdag, har jag ingenting emot att ansluta mig till det yrkande, som herr Billing framställt, att Första Kammaren ville biträda Andra Kammarens beslut. Jag anser mig så mycket hellre kunna göra det, som Andra Kammaren med sitt yttrande icke lär hafva åsyftat att göra anspråk på rätt att fatta beslut rörande de förslag i denna fråga, hvilka af Kongl. Maj:t skulle föreläggas Riksdagen, utan endast att få meddela utlåtande. Under sådana förhållanden anser jag icke någon fara ligga uti att biträda Andra Kammarens beslut, till hvilket jag ber att få yrka bifall.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande förevarande utlåtande yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, af herr *Billing*, att kammaren skulle biträda Andra Kammarens i ämnet fattade beslut.

Härefter gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarade herr talmannen sig finna propositionen på godkännande af herr *Billings* yrkande vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Dickson* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad Första Kammarens tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande n:o 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, biträder kammaren Andra Kammarens i ämnet fattade beslut.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—37;

Nej—53.

*Om förbud
mot fosfor-
tändstickors
införande och
saluhållande
i riket.*

Föredrogs å nyo Första Kammarens den 30 sistlidne april och den 1 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 12, i anledning af väckt fråga om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning, huruvida ej föreskrift borde meddelas derom, att tändstickor, i hvilkas tändmassa vanlig fosfor ingår, ej må till riket införas eller der utbjudas eller hållas till salu.

Herr Grundberg: Frågan om förbud mot försäljning af fosfortändstickor inom landet har vid flere riksdagar varit föremål för öfverläggning och det så nyligen som vid förlidit års riksdag. Emellertid får man icke förvåna sig öfver, att denna fråga riksdag efter riksdag kommer tillbaka, då det här gäller att afhjelpa ett ondt, som år efter år blir allt värre, och det har gått så långt, att missbruket af fosfortändstickorna anses numera, såsom motionärerna också anmärkt, såsom ett verkligt samhällsöndt.

Den nu föreliggande motionen har vid de tvenne senaste riksdagarna blifvit antagen af Andra Kammaren. Vid förra riksdagen afslogs den af Första Kammaren och nu är den afstyrkt af det kammarens tillfälliga utskott, som haft att behandla frågan. Då denna så nyligen förevarit, är det klart, att skälen för och emot äro allmänt kända, och jag skall därför icke många minuter taga kammarens uppmärksamhet i anspråk, utan endast helt kort yttra några ord angående utskottets betänkande.

Såsom det egentliga hufvudskalet anser jag utskottets uttryck: "undanrödjes ett medel för verkställande af den brottsliga afsigten, återstå andra". Ja, detta är ju ett uttryck, som man kan hafva, men naturligtvis betyder det ingenting, förr än det blifvit visadt, att det finnes något annat medel, som har samma verkan som fosfor och på samma gång har den verkan såsom fosterfördrifvande medel och är så giftigt och äfven är så lätt tillgängligt, som detta medel är. Ett sådant medel har likväl ingen ännu mätagt påvisa, icke utskottet och icke heller någon annan. Och detta är ju helt naturligt, då ett sådant medel icke är känt. I full konsekvens dermed säger utskottet i nästa mening, att "det ifrågasatta förbudet varder i sjelfva verket så godt som ändamålslost". Nu förhåller sig dermed så, att vid förra riksdagen tog jag mig friheten påvisa, att ett förbud mot fosfortändstickor visst icke är ändamålslost. Det anföres i officiella uppgifter, som lemnats från Danmark till hygieniska kongressen i London år 1891, att under åren 1884—89 i hela Danmark, utom Köpenhamn, endast 2 förgiftningsfall af fosfor förekommit och i Köpenhamn under samma tid på de stora sjukhusen, Kommunehospitalet och Fredriks hospital, endast ett fall. I "Medicinsk beretning for Kongeriget Danmark, udgiven af det Kongl. Sundhedskollegium", hvaraf ett band föreligger för hvartdera af åren 1890—93 med ett särskildt kapitel för förgiftningar, omtalas ej ett enda fall af förgiftning i följd af fosfor under något af dessa 4 år. I Sverige har fosforförgiftning egt rum i 262 fall under tre af dessa fyra år. Detta måtte väl bevisa, att förbudet icke är ändamålslost, utan att man tvärtom lyckats få slut på dessa förgiftningar till följd af fosfor.

“Det lär icke kunna bestridas, att tändstickor äro en nödvändighetsvara“, säger utskottet vidare. Det bestrider heller ingen, att som en nödvändighetsvara måste anses de fosforfria tändstickorna eller de tändstickor, som innehålla endast en eller annan modifikation af fosfor.

Om förbud mot fosfortändstickors införande och saluhållande i riket.
(Forts.)

Att dessa fosfortändstickor skulle vara nödvändiga för sjömän och skogsarbetare och dylikt — det skulle vara ett tungt vägande skäl, i fall det är något verkligt skäl, men att det så icke är, kan man se deraf, såsom också påvisades vid förra riksdagen, att i Danmark och Finland, hvilka länder hafva ungefär samma förhållanden som vi, hafva fosfortändstickor varit förbjudna i öfver 20 år. Danmark har ju en hel mängd fiskare och sjömän, som lefva under samma förhållanden som våra, och i Finland finnes en mängd skogsarbetare, och således förekomma i dessa länder samma betingelser som hos oss. I dessa har det dock visat sig, att det går ändå, trots förbudet. Hade det visat sig omöjligt att reda sig utan fosfortändstickor, så hade helt säkert en agitation derstädes uppstått att få bort hela förbudet. Detta utskottets skäl kan således reduceras till så godt som intet. Att priset å fosfortändstickor är så mycket billigare, betyder väl ännu mindre, då i våra dagar både den ena och den andra sorten är ofantligt billig och priset på säkerhets-tändstickor oupphörligt sjunker. Sedan tillägger utskottet: “utan betydelse lärer det icke kunna vara, att tillverkningen af fosfortändstickor är en vigtig industri“. Ja, det är det, men det är dock icke mera än 10 proc. af fosfortändstickorna, som användas i Sverige, resten exporteras. Skulle det nu blifva förbud för dessa tändstickor, är det naturligt, att det icke kommer i fråga någon import, utom det, som förut har blifvit såldt af fosfortändstickor, det kommer sedan att säljas af säkerhets-tändstickor, och då torde denna industri icke komma att lida på förbudet.

Till sist säger utskottet, att det anser det icke vara lämpligt eller icke ens rätt att tillverka fosfortändstickor och exportera dessa, oaktadt man icke vill använda dem inom eget land. Detta torde dock vara en öfverflödig ömhet om engelsmännen, som egentligen köpa våra fosfortändstickor. Att de begagna dem der, är naturligt; men de begagna dem icke, såsom hos oss, till olofliga ändamål. Blifva engelsmännen öfvertygade om, att det blir nödvändigt att förbjuda dem, så komma de nog att göra det. Man utgifver icke dessa tändstickor för annat, än hvad de äro. De äro fosfortändstickor, och det vet hvarje menniska, att de äro giftiga. Afven det skälet anser jag således ega liten, om ens någon, betydelse.

På grund af hvad jag nu i korthet anför, anhåller jag att få yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till skrifvelsen.

Herr Rodhe: Jag har icke inom utskottet kunnat biträda den mening, som utmynnar i utskottets hemställan. Jag anser nemligen fullgiltigt skäl föreligga för Första Kammaren att biträda Andra Kammarens beslut. Skälet ligger tydligtvis i det stora

*Om förbud
mot fosfortändstickors
införande och
saluhållande
i riket.
(Forts.)*

antalet själfmord, som begås genom användande af det gift, som innehålles i fosfortändstickorna. Detta antal är, såsom statistiken utvisar, i ständig tillväxt; det är för 1894 uppgifvet till 126. Lägger man härtill de icke kända fall, då, genom användande af detta gift, endast fostret dödats — och att de fallen icke äro få, kan man taga för gifvet, när det annars vore otänkbart, att så många skulle våga använda fosfortändstickor för nämnda ändamål — så befinnes det, att det är ett betydligt antal människolif, som spilles genom missbruket af fosfortändstickor. Häre synes mig ligga en allvarlig maning till samhället att genom en förbudslagstiftning söka hämma missbruket af ifrågasatt gifv. Om genom ett sådant förbud ett antal människolif skulle kunna sparas, så måste ju vinsten deraf anses väga betydligt mera än den materiella förlust eller olägenhet, som derigenom möjligen skulle kunna vållas. Värdet af ett människolif kan ju icke ens ställas i jämförelse med en skada på det materiella området. För öfrigt har man alldeles icke kunnat bevisa, att några svärare olägenheter verkligen skulle bli en följd af en förbudslagstiftning sådan som den föreslagna. Erfarenheten från våra graunländer gifver vid handen, att man utan olägenhet kan undvara fosfortändstickor. Man har invändt emot det ifrågasatta förbudet, att man ju icke kan hindra, att människor begå själfmord; det finnes så många andra gifter, genom hvilka man kan beröfva sig lifvet. Men är det icke just den lätta tillgången till gifvet, som för dessa arma kvinnor, hvarom nu är fråga, blir till så stor frestelse att använda det? Icke tror man, att de skulle, om de icke hade denna tillgång, försöka att från apoteken eller på omvägar och med besvär skaffa sig något gift för att fullborda sitt syfte? Nej, utan tvifvel skulle de öfvergifva tanken på fosterfördrifning, om de icke hade dessa fosfortändstickor till hands.

Det skäl, som ytterligare anförts emot denna förbudslagstiftning, att det nemligen skulle vara orätt att exportera till andra länder en vara, hvars användning man vill förbjuda inom landet, kan jag icke tillmäta någon betydelse. Det skulle kunna vara af betydelse, om man utförde en giftig vara under förebärande, att det icke vore gift, men det gör man icke här. Man utför varan under öppet tillkännagifvande, att den innehåller gift. Det tillhör väl icke oss att bestämma, när inom andra länder ett förbud mot användande af fosfortändstickor bör ske. Vi hafva själfva under en lång följd af år använt nästan uteslutande fosfortändstickor, och det föll väl icke då någon in att yrka på, att man skulle förbjuda importen hit af sådana tändstickor. Det är först sedan missbruket af ifrågasatt vara visat sig blifva så öfverhandentagande, som man har ansett det nödigt, att något måste göras i nu antydda riktning.

På grund af hvad jag sålunda haft äran anföras, ber jag att få yrka afslag å utskottets hemställan och att Första Kammaren måtte biträda Andra Kammarens i ärendet fattade beslut.

Herr Wieselgren: Det är tre skäl, som bestämt min uppfattning i denna fråga. Det första skälet ligger i de ohyggliga

siffror, som visa antalet fall af förgiftning, der giftet hemtats från fosfortändstickor. Det andra skälet är det sakförhållande, att i Finland och Danmark fosfortändstickor hafva varit förbjudna i öfver 20 år, utan att man hört något klagomål häröfver. Mitt tredje skäl inneligger i min bestämda öfvertygelse, att de olägenheter, som för närvarande kunna åberopas såsom oskiljaktiga från ett förbud af fosfortändstickor för grufarbetare, fiskare, sjömän m. fl., utan tvifvel komma att af vederbörande fabrikanter ganska snart paralyseras. Man uppger ju visserligen, att den fukt, som för sagda klasser af befolkningen skulle omöjliggöra begagnandet af vanliga säkerhetständstickor, också måste hindra afskaffandet af fosfortändstickor; men jag är viss, att fabrikerna mycket lätt torde kunna, genom nya packningsförhållanden eller på andra sätt, omintetgöra detta skäl, att fortfarande låta fosforgiftet vara tillgängligt för hvem som helst. Det kan väl, ifrån industriell synpunkt sedt, medföra förlust för en eller annan fabrik, det ifrågasatta förbudet — det medgifves. Men jag säger såsom en föregående talare: hvad betyder denna förlust emot den förlust, som samhället vederfares på grund af nu rådande förhållanden! Dessa 743 fall, der förgiftning åstadkommits genom fosfor, måtte väl hafva något mera att säga än ett eller annat tusental kronor, som den ena eller den andra fabriken, om förbudet kommer till stånd, finge uppföra på sitt förlustkonto!

Jag kan icke tro, att Första Kammaren, då denna motion är efter år återkommer och de sorgliga följderna af den frihet, som i förevarande fall ännu i vårt land eger rum, visat sig vara i oafåtligt stigande, att Första Kammaren, säger jag, icke skall behjerta nödvändigheten att vidtaga den åtgärd, genom hvilken man vill söka hejda det onda, hvars verklighet ingen vågat förneka.

På grund af de anförda skälen får jag ansluta mig till dem, som yrkat bifall till Andra Kammarens beslut.

Herr Sörensson: Jag har också varit tillstådes vid utskottets behandling af denna fråga, men jag kan under inga förhållanden dela det slut, hvartill utskottet kommit.

Utskottets motivering innebär egentligen, att eftersom man icke kan taga bort alla gifter, skall man icke taga bort detta, ehuru det är så lätt tillgängligt; eftersom man icke kan förhindra alla mord i denna rigtning, skall man icke heller förhindra dem, som ske genom fosfortändstickor. Jag anser, att utskottet bort tillstyrka oss att nu taga bort fosfortändstickorna, som äro så farliga och dock så lätt tillgängliga. Skulle det då visa sig, att man finner på ett annat medel för dylika sjelfmord, så få vi åter gripa det onda vid roten och taga bort också detta medel. Det gäller verkligen att råda bot emot ett svårt samhällsöndt. De siffror, som här förekomma, tala ett förfärligt språk. Jag kan tänka mig, att en kvinna med skam och nöd för ögonen tillgriper detta gift i sin förtviflan, med förhoppning att undgå denna skam och nöd. Men här gäller, att "tillfället gör tjufven". Vore detta gift icke så lätt tillgängligt, så skulle hon helt säkert besinna sig

Om förbud mot fosfortändstickors införande och saluhållande i riket.
(Forts.)

*Om förbud
mot fosfor-
tändstickors
införande och
saluhållande
i riket.
(Forts.)*

och månet lif vara räddadt. Jag skall icke upptaga den ekonomiska sidan af denna fråga, hvilken är tillräckligt behandlad förut. Jag har sett den endast från moralisk synpunkt och yrkar på den grund, att Första Kammaren måtte biträda Andra Kammarens beslut.

Herr Bremberg: Den motion, som nu föreligger, har under tvenne riksdagar förut varit pröfvad, men icke kunnat vinna kammarens bifall. Sistlidne riksdag reserverade jag mig emot utskottets hemställan om bifall till motionen, och jag har icke sedan dess kommit till andra åsigt, hvarför jag fortfarande måste yrka afslag på den ifrågavarande motionen.

Att utan någon anledning, som jag anser det vara, taga bort en nödvändighetsartikel, som nu förser 2- å 3,000 arbetare med bröd, tilltalar mig ej. Man säger visserligen, att det är endast 10 proc. af fosforstickorna, som användas inom landet, och att resten skulle exporteras, hvadan tillverkningen fortfarande skulle blifva ungefär densamma. Det förefaller mig likvisst motbjudande och ovärdigt för ett land att förbjuda ett gift här i landet, men utbjuda det åt utlänningen.

Motionärerna säga, att det har icke förnummits några klagomål från Danmark och Finland öfver att man der tagit bort fosforstickorna. Men nog kunna dessa länders invånare vara missnöjda, fastän de icke fört någon klagan.

Herr Grundberg yttrade, att han trodde, att det icke skulle finnas något fosterfördrifningsmedel, som är lika svårt och lika lätt tillgängligt som fosforstickor. Rigtigheten af denna hans tro vågar jag betvifla. Det är nemligen icke mera än 3 veckor, sedan jag erhöi ett meddelande från Arvidsjaurs lappmark, att en ung qvinna häktats för fosterfördrifning medelst qvicksilfver, hvilket jag vågar påstå är lika lätt tillgängligt som fosfortändstickor. Det finnes nemligen numera i hvarje hus en termometer eller en barometer, hvilken är lika lätt tillgänglig som tändstickorna, och jag antager, att qvicksilfret i dem är lika farligt som fosfor. Skulle man nu förbjuda fosfortändstickornas användande, så borde man väl på samma gång förbjuda begagnande af termometrar och barometrar, eljest vinner man rakt ingenting.

Att dessa fosfortändstickor äro nödvändiga för befolkningen, i synnerhet i de nordliga länen, är en känd och afgjord sak. Kommer man ut i regn och dåligt väder och endast har säkerhetständstickor, reder man sig dåligt, ty då blifva de vanligen snart odugliga. De tåla ingen fukt, och man kan derfor blifva ganska blottstald, om man t. ex. miltals ifrån hemmet är sysselsatt i skogarne. Man behöfver då för att torka sig efter regnet eller för att värma sig göra upp eld, och om man då icke har andra än dessa säkerhetständstickor, är det ofta alldeles omöjligt att använda dessa, om de blifvit våta. Om man deremot för en fosfortändsticka, som blifvit våt, till handen eller kinden, så uppvärmes den och torkar genast, så att den kan fatta eld. På samma sätt är det för fiskarena; de behöfva också dessa fosforstickor och för

grufarbetarne äro de absolut nödvändiga, ty så fort en säkerhets-tändsticka kommer ner i en grufva, är den oanvändbar der, hvilket icke är fallet med fosforstickorna.

*Om förbud
mot fosfor-
tändstickors
införande och
saluhållande
i riket.
(Forts.)*

Nu säger herr Grundberg, att fosterfördrifningen i Danmark har minskats, sedan fosforstickorna blefvo förbjudna. Att så skett, vågar jag betvifla. Hade den minskats, så hade väl motionärerna vetat detta. Under senare år hafva visserligen förgiftningarna med fosfor minskats derstädes och alldeles slutat, men det är väl icke underligt, då fosfortändstickorna blifvit förbjudna och icke finnas att tillgå, men icke hafva fosterfördrifningarna derfor minskats eller upphört, ty då hade motionärerna gjort sig möda att påvisa detta förhållande, hvilket ju kunnat vara ganska afgörande för frågan.

Herr Wieselgren sade, att säkerhetständstickorna kunna förbättras och blifva lika användbara som fosforstickorna. Ja, om så kan ske, då vill jag vara den förste, som skall förorda fosforstickornas borttagande, men innan dess torde det vara för tidigt att taga bort denna nödvändighetsvara.

På grund af hvad jag här anfört, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag och således afslag å den föreliggande motionen.

Herr Almén: Denna fråga är icke ny. Jag har äfven haft tillfälle att yttra mig i densamma åtminstone en gång vid förra riksdagen, och jag har försport, att en och annan skulle hafva missförstått mitt yttrande derhän, att jag verkligen icke skulle vara för förbud mot fosfortändstickors användning. Under sådana förhållanden och då dertill kommer, att jag icke kan gilla de skäl, på hvilka utskottet afstyrkt bifall till Andra Kammarens förslag, anser jag mig tvungen att till närmare granskning upptaga de skäl, utskottet anfört för afslag.

Utskottet säger på sid. 17, att om också förbud utfärdas, skulle detta förbud blifva "så godt som ändamålslost, äfven om för fosterfördrifning ej skulle användas fosfor, som dock sannolikt skulle kunna åtkommas, äfven om fosfortändstickorna icke vore tillgängliga". Jag förstår icke, hvad utskottet härmed menar. Man har icke lyckats göra arsenik alldeles oåtkomlig genom förbud, men svårigheten med detta förbud är, att det är partielt till följd deraf att arseniken har stor teknisk användning. Beklagligt nog är arsenik sålunda temligen spridd, men vida mindre än förr och försvinnande litet i jemförelse med fosforstickor. Då emellertid här icke är fråga om ett partielt, utan om ett totalt förbud mot användning af fosforstickor, borde det blifva ganska effektivt. Då härtill kommer, att det relativt är ganska svårt att förvara fosfor, är detta ett ytterligare skäl för antagandet, att förbudet verkligen blir effektivt. Och hvad det beträffar, att fosfor såsom rättgift är tillgängligt, så är det en stor skilnad redan nu i fråga om lättheten att åtkomma fosfor i denna form och lättheten att åtkomma fosfortändstickor. Skulle förbud mot fosforstickors användning komma till stånd, bör det icke finnas någon betänklighet att för-

*Om förbud
mot fosfor-
tändstickors
införande och
saluhållande
i riket.
(Forts.)*

bjuda fosfors användning för att döda råttor, ty bättre gift mot råttor torde det ej möta svårighet att erhålla. Den invändningen, att fosformos kan fås på läkarerecept, beror på ett missförstånd, ty läkarne ega visserligen rätt att föreskrifva gifter för människor, men icke för skadedjur, hvarför ett förbud nog komme att blifva effektivt, derest det utfärdas.

Utskottet säger vidare: "Lagstiftningen angående giftiga ämnen måste dock medgifva det nödiga bruket af desamma. Det lär icke kunna bestridas, att tändstickor äro en nödvändighetsvara." Alldeles riktigt! Men hvem har gifvit utskottet eller någon annan rätt att häraf draga den slutsatsen, att fosfortändstickor äro en nödvändighetsvara? Säkerhetständstickor äro nödvändiga nu för tiden, men ingen människa vill väl påstå, att fosfortändstickor äro nödvändiga, då det finnes andra och dertill fullgoda tändstickor; och då andra länder kunnat vara af med dem 24 år, torde de ej vara outhärliga. Jag tror således, att det är vilseledande och icke upplysande att, när man talar om nödvändigheten af en vara, utsträcka denna bestämning till alla liknande varor. Att fosfortändstickor skulle vara nödvändiga för skogsarbetare m. fl., vill jag delvis bestrida, åberopande erfarenheten från andra länder, särskildt våra grannländer. Dertill kommer, att jag för min del är viss om, att i ett land, der man lärt att göra säkerhetständstickor tidigare än i något annat land och der denna fabrikation gått längre framåt än i något annat land, våra fabrikanter äro så utrustade, att den dag, allmänheten behöfver säkerhetständstickor så beskaffade, att de motstå fukt och fuktig luft, komma fabrikanterna också att producera en sådan vara. Här yttrades af en talare, som hade ordet före mig, att då så ännu icke skett, kunde man vänta. Ja, då kunde det hända, att vi finge vänta allt för länge, ty fabrikanterna gör sig icke denna möda förr, än dessa varaktigare säkerhetständstickor behöfvas. Låt oss förbjuda fosfortändstickor, så skola nog fabrikanterna producera säkerhetständstickor, som passa för människor, som vistas i fuktig omgifning. Således synes det mig icke från den synpunkten böra vara något hinder för ett förbud.

Här talas vidare om, att priset på fosfortändstickor är billigare än på säkerhetständstickor. Ja, mine herrar, priset är så billigt, att vi ty värr se stickor både brända och obrända kastade litet hvarstades, ty de äro så billiga, att man anser, att de icke äro förtjenta att tillvaratagas. Men att vara så mån om allmänheten, att man, för att spara den ett hundradels öre för att den må kunna få en tändsticka, får behålla detta gift, tycker jag är en sparsamhet, som går väl långt. Således anser jag detta argument icke synnerligen mycket värdt.

Sedermera säges i betänkandet: "Utan betydelse, om ock ej en afgörande, lär det icke kunna vara, att tillverkningen af fosfortändstickor är en vigtig industri". Härtill svarar jag — ja! Men ingen människa har velat taga bort denna vigtiga industri. Man tillåter denna industri hädanefter såsom hittills med vilkor, att varan exporteras; och då förbrukningen inom landet icke ut-

gör mer än 10 procent af hela tillverkningen och tillverkningsvärdet uppgår till $2\frac{1}{2}$ millioner kronor, utgör den verkliga förlusten 250,000 kronor. Men, mine herrar, blir det *verkligt* någon förlust? Behovet af tändstickor läser icke minskas, om vi taga bort fosfortändstickorna. Hvad blir då följden? Jo, att den lilla åtgång af fosfortändstickor, som hittills egt rum, kommer att ersättas af en ökad förbrukning af säkerhetständstickor, som också produceras i vårt land. Vi hafva således icke gjort annat än en högst ringa rubbning i den nuvarande tillverkningen, som har till följd en minskning i produktionen af fosfortändstickor, men en motsvarande ökning i produktionen af säkerhetständstickor. Ekonomiskt sedd, har denna fråga således efter mitt förmenande icke stor betydelse.

Nu säger man äfven, att det ligger något motbjudande — det användes ett starkare uttryck, som jag glömt — uti att tillverka fosfortändstickor för export, då man icke vill förbruka dem inom landet. Detta är ett argument, som jag icke förstår. Om det vore fråga om att göra en giftig vara, som man kunde pluttra på folk utan att de förstodo faran af densamma, eller om man ville smuggla in den i ett annat land, som icke ville hafva den, vore denna anmärkning riktig. Men då jag bereder ett land, som tillverkar och förbrukar fosforstickor, tillfälle att få inköpa denna vara, kan jag icke se, att jag gör något annat, än hvad detta land sjelf önskar, helst om jag producerar denna vara bättre än någon annan. Ty ingen lär väl misstänka, då han köper en vara såsom fosfortändstickor, att det icke är fosfortändstickor, han köper. Det är således icke omoraliskt att producera en vara åt en utländig, som vill hafva den och vet hvad han får.

Utskottet säger vidare: "Annan grund för förbudet än fosforns missbrukande till själfmord eller fosterfördrifning synes icke nu åberopas". Jag svarar dertill, att detta är ett godt skäl; och då en öfvervägande del af dem, som taga lifvet af sig, göra det med fosfor, borde det vara ett tillräckligt talande skäl.

Slutligen säger man — och vigten deraf vill jag icke förneka — att taga vi bort fosfor, lära väl dessa olyckliga varelser, som vilja dölja sin skam, tillgripa andra medel. Detta är onekligen hufvudargumentet, men det har redan blifvit bemött från annat håll dermed, att därför att det finnes många gifter, skall man väl icke släppa alla lösa. Och ser man saken från en annan synpunkt, nemligen lättheten att åtkomma giftet, så finner man, att alla gifter icke äro lika lätt åtkomliga som fosfortändstickorna, hvilka väl måste betraktas såsom lättast åtkomliga af alla. Nu är det ty värr sant, att det finnes andra utvägar för dem, som vilja fördrifva foster med uppoffrande af sitt eget lif; men finge dessa olyckliga varelser veta, att de väl aldrig eller nästan aldrig blifva af med fostret, om de icke släppa till sitt eget lif, att denna död är en af de smärtsammaste, och slutligen att deras åstundan att dölja sin skam icke lyckas, ty vid obduktionen får man reda derpå — och en hastig död föranleder obduktion — vore kunskapen härom spridd, säger jag, då tror jag, de

Om förbud mot fosfortändstickors införande och saluhållande i riket.
(Forts.)

Om förbud
mot fosfor-
tändstickors
införande och
saluhållande
i riket.
(Forts.)

flesta af dessa olyckliga skulle draga sig för en handling, som de visste skulle medföra förlust af deras eget lif. Men att sprida denna kunskap går så långsamt, att man får tillgripa ett annat medel, och det är att försvåra åtkomsten af detta farliga gift.

Slutligen påstår jag, att äfven om andra medel finnas för fosterfördrifning, bör detta förbud ändå blifva ganska verksamt därför, att den förtviflade menniska, som har giftet dagligen för sina ögon, griper vid ett olyckligt tillfälle af stegrad misstämning, hvad hon har till hands. Om hon icke hade detta gift dagligen för sig och icke med lätthet kunde få det utan att väcka misstanke, skulle hon betänka sig, och med betänksamheten skulle följa, att hon afstod från ett uppsåt, hvars realiserande ändå ej skulle befria henne från skammen. Det är just den dagliga frestelsen att hafva i sina händer ett gift, som så lätt beröfvar henne fostret, men som lika lätt beröfvar henne lifvet, hvilken gör, att motståndskraften försvagas. Detta är det viktigaste argumentet för bifall. Och då ett bifall icke kommer att medföra några verkliga olägenheter, som icke med lätthet kunna öfvervinnas, synes det mig underligt, om Första Kammaren skulle afslå den föreslagna åtgärden. Härvid kan erinras, att frågan varit före flera gånger och att kammaren har afslagit den. Jag skulle dervid vilja säga, att detta endast bevisar, att man ej velat förhastiga sig. För öfrigt ligger det ju intet förklenande i att ändra åsigt. Jag vill äfven framhålla den omständigheten, att fosfortändstickor äro obrukliga i förmögnare familjer och familjer af medelklassen, de existera egentligen endast hos fattigman och de mindre bemedlade; och hvar hafva dessa sina förnämsta målsmän, om icke hos Andra Kammaren? Om nu denna Andra Kammare behjertar detta olyckliga förhållande med fosterfördrifning genom fosfor derhän, att den finner sig i de olägenheter, som följa af ett förbud, är det då på sin plats, att Första Kammaren skulle sätta sig emot det? Jag tycker, att detta är ett skäl, som i och för sig sjelf är tillräckligt för att bifalla Andra Kammarens förslag; och får jag därför hemställa om bifall till detsamma.

Herr Rudebeck: Jag skulle efter den siste talarens anförande kunna afstå från ordet, ty jag delar hans uppfattning, och han har framhållit så fullständigt alla de skäl, på hvilka äfven jag stöder min mening, men jag skall dock bedja att helt kort få yttra några få ord.

För den, som i sin embetsverksamhet haft tillfälle att erfara det bedröfliga förhållande, om hvilket den åberopade statistiken talar, för honom kan det icke vara annat än en bjudande pligt att i hvad på honom ankommer söka afhjelpa detta sorgliga förhållande. Hvad den siste talaren anförde bör för den, som vill bedöma saken rätt, vara fullkomligt öfvertygande, och jag anser, att det icke skulle vara öfverensstämmande med hvad frågans allvar kräfver, om Första Kammaren skulle vägra att biträda Andra Kammarens i ärendet fattade beslut. Inom Andra Kam-

maren har erkänts det berättigade uti motionärens yrkande, och det skäl, som af Första Kammarens utskott hufvudsakligen anförts såsom skäl för afslag, eller att om man tager bort fosforgiftet, finnas kvar andra gifter, som kunna hafva samma verkan, det skälet har blifvit så fullständigt bemött och vederlagdt af föregående talare, att jag icke skall upptaga tiden med att vidare tala om detta betydelselösa skäl. Dock vill jag gent emot den talare, som, i sammanhang med att äfven han fäste uppmärksamheten på nu nämnda förhållande, såsom ett bevis på dess betydelse åberopade, att han erfarit, att en qvinna i saknad af annat gift använt qvicksilfver, som hon förskaffat sig från en termometer eller en barometer, hemställa, om detta exempel visar, hvad det skulie visa. Skulle man genom förbudet mot fosforstickorna och förekommandet af fosfors missbruk icke stå större risk än den, som ligger deri, att en person slår sönder en termometer för att skaffa sig qvicksilfver att intaga som gift, då är med fosforförbudet mycket vunnet, ty med lättheten att nu kunna åtkomma fosforgift torde näppeligen kunna jämföras utvägen att erhålla qvicksilfver från termometrar.

Jag hemställer, att Första Kammaren måtte biträda Andra Kammarens beslut.

Herr Östberg: Orsaken, hvarför jag icke velat biträda förslaget om förbud mot försäljning af fosfortändstickor, är hufvudsakligen den, att jag fruktar för dessa ständiga reglementeringar, som i våra dagar söka allt mera binda våra steg, hvart vi vända oss. Jag vill erinra om, att genom lagstiftningen om försäljning af gifter — hvilket ligger frågan nära — möjligheten försvärats att åtkomma läkemedel, som man i utlandet utan svårighet kan erhålla. Det må därför väl frågas, huruvida skäl föreligger att gå ytterligare ett steg på den prohibitiva vägen och söka förbjuda en vara, som hittills fritt kunnat inom landet försälgas. Jag tror för öfrigt icke, att man kan vara alldeles säker på att utestänga möjligheten att åtkomma fosfor genom att förbjuda fosforstickorna. Det skulle visserligen kunna vara möjligt, att så blefve förhållandet, om äfven tillverkning af fosforstickor inom landet blefve förbjuden, men det har man ännu icke ansett sig kunna göra, och det synes mig alldeles klart, att om tillverkning af sådana tändstickor får ske inom landet, kan det icke möta så stora svårigheter för allmänheten att erhålla sådana tändstickor. Vi veta, att man nu icke har synnerlig svårighet att få arsenik, ehuru försäljningen deraf är förbjuden, och det är, efter mitt förmenande, alldeles tydligt, att, i fall fosfortändstickor finge tillverkas inom landet, det äfven skulle vara mycket lätt att kunna få köpa sådana, och det blefve antagligen ej heller större svårigheter att smuggla in fosforstickor än att smuggla in åtskilligt annat, som herrarne känna. Skulle äfven tillverkningen af fosfortändstickor förbjudas, hvilket vore det enda effektiva medlet att här tillgripa, så komme man ju gifvetvis att afsevärdt skada en viktig näring inom riket, och detta vore i min tanke mycket betänkligt, liksom man bör

*Om förbud
mot fosfor-
tändstickors
införande och
saluhållande
i riket.
(Forts.)*

Om förbud
mot fosfor-
tändstickors
införande och
saluhållande
i riket.
(Forts.)

tveka att försvåra möjligheten för en del af landets befolkning såsom grufarbetare, sjömän o. s. v. att få lämpliga tändstickor.

Såsom jag nämnde, anser jag det mycket betänkligt, att man går för långt på reglementeringens väg. Jag vill jemföra nu föreliggande yrkande med ett annat yrkande i samma rigtning, hvilket af mäktiga krafter oupphörligt framställas, nemligen om förbud mot försäljning af spritdrycker. Skulle man förbjuda fosforstickor, så är det antagligt, att man från det hållet komme att säga: när man har förbjudit ett gift, som föranleder död af ett jemförelsevis mindre antal personer, borde man då icke med ännu mycket större skäl förbjuda spriten, hvilken dödar tusen gånger så många som fosfor och väl måste anses vara långt farligare för vårt lands välfärd? Jag tror, att man skulle hafva rätt svårt att lemna ett tillfredsställande svar på ett sådant yrkande. För min del vågar jag icke sätta de olägenheter, som här äro framhållna och som jag erkänner vara mycket behjertansvärda, så högt, att jag skulle vilja förorda ett förbud mot försäljning af fosfortändstickor. Jag har därför inom utskottet yrkat bifall till det slut, hvartill utskottet kommit, och beder jag att äfven nu få göra detsamma.

Herr Dickson: Frågan om förbud emot fosfortändstickor har framkommit under olika skeden. Först gälde frågan att helt och hållet förbjuda deras tillverkning. Det har nu icke satts i fråga, utan man förbjuder endast deras användning inom riket, men tillåter, att de få tillverkas och exporteras. — Jag kan icke säga, att jag tycker detta vara något lyckligt sätt att lösa denna fråga. För mig är det något stötande och för vår lagstiftning är det helt och hållet främmande, att man tillåter tillverkningen af en vara för export, men icke dess användande inom riket.

Det yttrades af en talare under förra årets diskussion, att "fosfortändstickor innehölle gift, men icke vore gift." Det är nog rätt. Men nu skall man betrakta dem, som om de vore gift. Giftstadgan äsyftar så väl att medgifva det legitima bruket af giftiga varor som ock att förekomma deras användande till giftmord eller till vådlig förgiftning. Det är klart, att man icke kan freda sig för förgiftning, såvida gift får användas till tapeter, gardiner, konfektyrer och dylikt. Detta är också förbjudet till en viss grad, och det är naturligtvis förbjudet att i allmänhet hafva tillgång till farliga gifter. Vissa gifter få köpas i bodar, och äfven de farligaste gifter, såsom arsenik och stryknin, kunna åtkommas under vissa förhållanden. Derjemte tror jag, att huru stränga bestämmelser man än har, och huru sträng tillsyn man än håller öfver giftstadgans tillämpning, skaffar sig dock allmänheten tillgång till farliga gifter. Då och då förekommer ett giftmord med arsenik, och det visar, att detta gift icke är omöjligt att åtkomma, trots alla de förbud, som finnas. Naturligtvis köpes det icke på apoteket, utan på något annat ställe, och sannolikt skulle fosfor åtkommas på samma sätt, d. v. s. hemligen. Att slutligen genom lagstiftning förhindra personer från sjelfmord, låter sig nog icke göra.

Nu återopas för detta förbud, att det skulle bidraga till att minska antalet fosterfördrifningar. I hvilken grad det lyckas att med fosfor fördrifva foster, det vet jag icke, men chefens för medicinalstyrelsen yttrande tycktes antyda, att det endast var i sällsynta fall, försöket afopp på annat sätt, än att modern fick sätta lifvet till. Jag tror emellertid, att antingen modern nu ville beröfva sig sjelf lifvet eller endast beröfva fostret lifvet, så finnas nog andra medel dertill.

*Om förbud
mot fosfor-
tändstickors
införande och
saluhållande
i riket.
(Forts.)*

Det är naturligtvis klart, att man icke nu kan bevisa, huru det kan komma att gå, sedan förbudet trädt i kraft, utan man måste rätta sig efter sannolikhetsskäl. Af rättegångar vet man, att det finnes andra sätt än fosfor att fördrifva foster, och att de kunna vara mera eller mindre effektiva och äfven mera eller mindre farliga. Utskottet har icke velat anföra dessa medel, och jag skall icke heller göra det, men det är säkert, att de finnas, och der den ogifta qvinnan råkar i förtviflan öfver sin ställning, lär hon äfven använda dem, huru hon än må komma öfver dem. Icke är det för att fosfor smakar bra, som den användes.

Man har häntydt på, att förhållandena i Danmark skulle vara bättre än hos oss, Det är styrkt, att icke så många fall af fosforförgiftning der egt rum, men det har icke kunnat förebringas någon bevisning om, att förhållandena i fråga om fosterfördrifning skulle vara fördelaktigare än hos oss. Jag har ingen anledning tro, att det skulle vara bättre.

Jag tycker emellertid, att motionärerna bort åstadkomma någon utredning i detta fall. Utskottet har icke kunnat göra det. Den 10 april remitterades ärendet till utskottet, och med anledning af den tid, som är bestämd för Riksdagens sammanvaro, är det naturligtvis nödvändigt att så fort som möjligt afgifva ett utlåtande. Jag får således säga, att förhållandet med Danmark vill jag icke tillerkänna någon beviskraft, förr än det visats, huru förhållandena der ställa sig.

Emellertid äro tändstickor en nödvändighetsvara och fosfortändstickorna äro det äfven. Herr Bremberg, som sjelf lefvat i det nordligaste Sverige, har derutinnan lemnat ett bestämdt vitsord, och under handläggning af denna fråga i Andra Kammaren under förra riksdagen intygades af åtskilliga allmogemän, att fosfortändstickorna äro, under vissa förhållanden, alldeles nödvändiga. Att det i år gick så lätt att genomdrifva detta förslag i Andra Kammaren, kan hafva berott på, att ärendet der förekom sent en middag.

Det har yttrats, att om ett förbud i detta afseende komme till stånd, skulle nog fabrikanterna göra någon ny, vacker uppfinning, som gjorde säkerhetständstickorna lämpliga att användas, äfven om någon fukt vidlådde dem. Detta är dock en sak, som man icke kan veta. Jag föreställer mig, att det vore lämpligare, att uppfinningen gick först och förbudet komme sedan, än tvärtom. Jag har ännu icke hört, att någon annan grund återopats, än att fosfortändstickor missbrukats på det sätt, som förut angifvits, och det är därför icke behöfligt att upptaga till bemötande ett argu-

Om förbud
mot fosfor-
tändstickors
införande och
saluhållande
i riket.
(Forts.)

ment, som under en föregående period åberopats. För min del tycker jag, att det nya systemet icke står i öfverensstämmelse med sunda principer, och jag tror icke heller, att det skulle vara lämpligt.

Den statistik, som Andra Kammarens utskott har förebragt, är vilseledande. Den åsyftar de medikolegala obduktionerna, men icke antalet självmord, och det är klart, att, då ett dödsfall sker genom förgiftning, det måste anställas medikolegal besigtning. Men andra självmord ske ofta under sådana förhållanden, att man icke har anledning att verkställa en sådan undersökning. Jemför man antalet af gift omkomna med antalet andra självmord, så framträder icke antalet giftmord såsom så förfärligt stort. Man måste ju alltid jemföra det med den människostock, som finnes, och huru beklagligt hvarje fall är, så kan jag icke erkänna, att antalet af dessa fall är så öfvervägande stort.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Boström, Filip: Af Södermanlands läns diarier har jag inhemtat, att antalet af de utaf länsmännen till Konungens befallningshafvande anmälda dödsfall i följd af fosforförgiftning utgjorde under sista femårsperioden två för 1892, ökades under 1893 till fem och utgjorde under åren 1894, 1895, 1896 cirka sju årligen. Dessa dödsfall hafva sålunda under denna tid tredubblats. Jag fruktar, att utom dessa anmälda dödsfall en stor del förefunnits, hvilka icke blifvit till Konungens befallningshafvande anmälda, och då dertill läggas de säkerligen talrika fall, då fosterfördrifning skett, men modern förblifvit vid lif, anser jag tiden inne, att en förändring åstadkommes. En sådan förändring önskas från många landsändar och är helt visst i högsta grad af behofvet påkallad.

Under diskussionen har från flera håll framhållits, att fosforstickorna skulle vara en nödvändighetsvara, men jag får då i likhet med herr Almén säga, att tändstickor äro en nödvändighetsvara, men icke fosforstickorna. En talare från norrlandsbanken förklarade dessa fosforstickor vara nödvändiga för så väl skogs- som fiskeribefolkningen. Men jag får då säga, att när Finlands skogsarbetare kunnat i öfver tjugu år vara dem förutan, måtte väl detta äfven kunna gå för sig hos oss, och hvad särskildt fiskeribefolkningen beträffar, har ett dylikt förbud funnits i Danmark under samma tid. Med den saken torde således icke vara så farligt.

På dessa skäl yrkar jag bifall till Andra Kammarens i ärendet fattade beslut.

Herr Lindgren: Då diskussionen i denna fråga tagit en temligen stor omfattning, må det tillåtas äfven mig att få yttra några ord, särskildt som jag i följd af min ställning har en icke ringa personlig erfarenhet om fosfortändstickornas olyckliga missbrukande.

Det betänkligaste med dessa fosforstickor synes mig vara,

att ända ned till befolkningens lägsta lager trängt kännedom om fosfors verkan såsom fosterfördrifningsmedel, ett medel, som dock är så farligt, att det i de flesta fall äfven beröfvar modern lifvet. Det finnes en omständighet, hvilken icke här blifvit berörd, men hvilken torde vara allt skäl att beakta. Då en ung kvinna råkar i den sorgliga belägenhet, att hon af förtviflan är färdig att göra hvad som helst, och i sin nöd söker råd och hjälp till att undgå det hon fruktar, är det just de råd, hvilka hon nu får af de dervid verksamma tillskyndarne, som föranleda till detta missbruk af fosforstickorna.

*Om förbud
mot fosfor-
tändstickors
införande och
saluhållande
i riket.
(Forts.)*

I ett land deremot, der till äfventyrs ingen vet eller tänker på, att fosforstickorna kunna användas för detta syfte, finnes ju ingen sådan risk som hos oss, och vi behöfva icke göra oss något samvete af att exportera dem till orter, der de icke missbrukas i brottslig afsigt. Men när våra qvacksalfvare och "kloka" personer, som konsulteras af unga olyckliga qvinnor, genast äro färdiga att med fosforens tillhjälp arrangera saken, då kan det vara på tid att skaffa undan detta medel.

Det kan väl icke falla någon in att säga, att icke andra medel också finnas. Många sådana existera, hvilka leda mycket lättare och oskyldigare till målet, men derom känner icke allmänheten så mycket, att hvar och en kan erbjuda dem till begagnande.

Det synes mig därför vid bedömandet af denna fråga vara en beaktansvärd omständighet, att detta gift är så allmänt bekant och så ytterst lätt tillgängligt. Om försäljning af fosfortändstickor förbjödes, nödgas åtminstone dessa rådgifverskor och tillskynderskor att skaffa medel på något annat sätt, der de löpa mera risk och der det på samma gång blir mycket lättare att påvisa, att dylika helperskor varit framme och på olofligt sätt ingripit. Faran att blifva åtalade och bestraffade blir sedan för dem mycket större.

Jag tror således, att, ehuru det icke är något önskvärdt att behöfva göra en undantagslagstiftning, tidpunkten dock är inne, då man *måste* göra det, och jag kan icke tro, att de svårigheter, hvilka skulle uppstå i följd af det ifrågavarande förbudet, icke skulle ganska lätt kunna öfvervinnas.

Jag ansluter mig således till dem, hvilka önska, att utskottets betänkande icke måtte bifallas, utan att Första Kammaren ville biträda Andra Kammarens beslut.

Herr Unger: Jag har icke mycket att i saken tillägga, men vill dock, i anledning af en talaras på stockholmslänsbänken yttrande derom, att fosfor kunde skaffas i alla fall, erinra, att det hvarken under diskussionen eller eljest, så vidt jag vet, blifvit bestridt, att fosfor kan skaffas på flera sätt, men det måste väl för hvar och en vara klart, att det är stor skillnad emellan å ena sidan att kunna efter långa omvägar och med mycket besvär skaffa sig detta gift och å andra sidan den stora frestelse, den medför, den situationen, då en stackars svag, förtviflad kvinna befinner sig i sin kammare ensam med sin sorg och sina fosforstickor.

*Om förbud
mot fosfor-
tändstickors
införande och
saluhållande
i riket.
(Forts.)*

De brott, hvarom här är fråga, begås vanligen icke med berådt mod och efter öfverläggning, utan de begås af hastigt mod och i ett tillstånd af förtviflan. Helt visst skulle det afhålla många från att begå ett sådant brott som fosterfördrifning, om det skulle behöfvvas lång tid och långa omvägar att skaffa sig medlet för brottet, ty det är just tillfället, som gör, att dessa brott nu ofta begås.

Vidare vill jag mot samme talare erinra, att den liknelse, han gjorde mellan fosfor och sprithaltiga drycker, haltar betydligt, ty fosfor är under alla förhållanden gift, då deremot sprithaltiga drycker äro att såsom sådant anses, endast i fall de omätligt för-täras. Dessutom ingriper lagstiftaren oupphörligen mot missbruket af starka drycker. Är det då så oegentligt, att man vill lagstifta äfven mot missbruket af fosfor.

Då emellertid redan många öfvertygande skäl äro anförda för bifall till Andra Kammarens beslut i denna fråga, anser jag mig icke böra vidare orda derom, utan yrkar bifall till detsamma.

Herr Treffenberg: Efter den uttömmande belysning, herr Almén genom sitt anförande gifvit åt denna fråga, trodde jag, att alla motståndarne till Andra Kammarens beslut skulle nedlägga vapen; men då jag hörde utskottets ärade ordförande yttra, att det icke kan lyckas att på lagstiftningens väg hindra folk att begå sjelfmord, ber jag att mot honom få säga, att detta har nog sin rigtighet, men på den sak, hvarom nu är fråga, eger tillämp- lighet endast under den förutsättning, att fosterfördrifverskans afsigt verkligen vore att begå sjelfmord, men jag är fullt öfver- tygad derom — och med mig äfven herr Almén och den talare, hvilken näst före den siste hade ordet — att så icke här är för- hållandet. Enligt min mening är fosterfördrifverskans afsigt endast att fördrifva fostret, men på samma gång rädda sitt eget lif, och det enkla skälet till denna min öfvertygelse är det, att, såsom allmänt känt är, så många andra sätt finnas att göra sig lifvet qvitt, hvilka äro både mera hastigt verkande och mindre plåg- samma. Detta borde väl också vara tillräckligt för att ådagalägga svagheten hos den del af utskottets argumentation, hvilken före- kommer på sidorna 16 och 17 i utskottets utlåtande. På förra stället yttras nemligen, "att genom försigtighetsmått hindra per- soner från sjelfmord torde näppeligen låta sig göra, då ju många andra sätt derför finnas". Och vidare säger utskottet: "undan- rödjes ett medel för verkställande af den brottsliga afsigten, återstå andra, hvilka antagligen komma att anlitas, så länge anledningen till fosterfördrifningen eller den hafvande ogifta qvinnans förtviflan öfver sin ställning förefinnes".

Det var någon som nämnde, att orsaken, hvarför det gick så qvickt att i Andra Kammaren få beslutet till stånd, var den, att ärendet förekom så sent på eftermiddagen; vi äro nu här i samma lyckliga situation — klockan är redan öfver två — och jag hoppas, att det skall leda till ett lika godt resultat i denna kammare.

Friherre von Kræmer: Här har blifvit så mycket taladt i frågan, att jag blott vill yttra några få ord.

Hvad som i synnerhet förefaller mig motbjudande i Andra Kammarens beslut är det, att vi skulle beträda samma bana som den, på hvilken Tyskland länge varit inne, eller att förbjuda en hop saker inom landet, men tillåta deras utförsel till andra länder. Detta förefaller mig rent af stå i strid med katekesen, som på frågan: "Hvem är vår nästa?" svarar: "Alla menniskor, både kända och okända" o. s. v., samt vidare föreskrifver: "Du skall älska din nästa såsom dig sjelf".

Om således man anser försäljning af fosforstickor böra i Sverige förbjudas, bör man väl heller icke tillstådja deras utförsel till andra länder.

Jag har blott velat göra detta ringa inlägg uti frågan. Jag röstar för bifall till utskottets hemställan.

Herr Almén: Jag ber om ursäkt, att jag ännu en gång begärt ordet.

Den siste talaren kom fram med det gamla argumentet, att det icke är anständigt att tillverka fosforstickor för utförsel, då man sjelf icke tillåter deras försäljning inom landet. Jag måste då fästa hans uppmärksamhet på, att då fråga är om förgiftade tapeter, tyger och annat sådant, vet köparen icke, hvilken fara han löper, då deremot i afseende på exporten af fosforstickor till dem, som vilja importera dessa, köparen, om han icke är allt för dum, ögonblickligen ser, att det är fosforstickor. Man bör således icke jemföra dessa saker med hvarandra, tillverkning af farliga varor, som ingen kan känna igen eller misstänka vara giftiga, med tillverkning af varor, hvilka äro farliga endast för dem, hvilka vilja och förstå att sig till skada använda desamma.

En annan talare häntydde på, att detta förbud, om det ginge igenom, icke skulle blifva effektivt, och han gjorde en jemförelse emellan arsenik och fosfor.

Detta var dock en mindre väl vald jemförelse. Just i afseende på arsenik hafva vi, oaktadt den tillåtes vid glasbruk och i många andra fall, likväl, tack vare den lagstiftning vi ega, kommit derhän, att dessa arsenikförgiftningar, hvilka förr voro så vanliga, numera äro mycket sällsynta, under det att man vid alla de förgiftningar, hvarom här är fråga, nästan uteslutande begagnar sig af fosfor.

Då arsenikförbudet har haft ett så lyckligt resultat, kunna vi förvänta ett lyckligt resultat äfven af förbud mot fosforstickornas användande, äfven om fosterfördrifning ej derigenom kan fullständigt förekommas.

Den, som ser, huru dessa förgiftningar äro i tilltagande, och för mig är detta ett sorgligt faktum — jag har i dag erhållit tre rapporter om dylika — måste med mig instämma uti, att här får lof att göras något.

På denna grund yrkar jag fortfarande bifall till Andra Kammarrens beslut.

Om förbud mot fosforstickors införande och saluhållande i riket.
(Forts.)

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes i enlighet med derunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare derpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle biträda Andra Kammarens i ämnet fattade beslut; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdet fortsättande kl. 7 på aftonen.

*Om af-
skaffande eller
inskränkande
af undervis-
ningsprof för
vissa lärare-
befattningar.*

Föredrogs å nyo Första Kammarens tillfälliga utskotts den 30 nästlidne april och den 1 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 13, i anledning af väckt fråga om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående afskaffande af lärareprof inför domkapitlen.

Herr Törneblad: Första Kammarens utskott har i detta fall förebragt en annan motivering än Andra Kammarens utskott. Jag tror också, att detta varit synnerligen välbetänkt af Första Kammarens utskott, och det är just med afseende på den skrifvelse, som kammaren kommer att utfärda, derest Första Kammaren biträder sitt utskotts hemställan, som jag anhåller att nu få yttra några ord, helst Andra Kammarens motivering innehåller åtskilligt, hvilket väl tål att ses i en annan belysning än den, utskottet har gifvit deråt.

Andra Kammarens tillfälliga utskott börjar med sin egentliga motivering på sid. 19, men förutskickar på sid. 14 ett yttrande, som är betänkligt nog.

Det heter der: "Då en institution från olika håll erkännes vara behäftad med så många och betydande brister som det nuvarande undervisningsprofvet, är det naturligt, att sträfvanden skola framträda för att ombilda, ja, rent af att afskaffa den-samma".

Om således några sträfvanden förekommit i detta syfte, eller i syfte af institutionens ombildande, är det ganska naturligt. Men om en institution är behäftad med brister, följer väl icke med nödvändighet deraf, att den bör afskaffas. Visserligen icke. Också hafva undervisningsproffen numera blifvit någonting helt annat, än hvad de voro på 1850- och 1860-talen, då jag kan säga, att dessa prof i vissa fall intogo ett mellanting emellan löjlighet och skandal, jag begagnar starka uttryck, men om jag ville tala om åtskilliga historier från den tiden, skulle jag dermed kunna bevisa uttryckens befogenhet. Så är emellertid, som sagdt, icke förhållandet numera. Dessa prof hafva ombildats till ett bättre och visa därför äfven ett helt annat resultat, hvarpå bästa beviset är, att äfven Andra Kammarens utskott ansett möjligt att delvis åtminstone bibehålla dem, hvarigenom man också erkänt, att de kunna

vara till någon nytta och i viss mån uppfylla sitt ändamål, om de skötas rationellt. Andra Kammarens utskott har också åberopat 1882—1884 års läroverkskomité, men dervid icke tillräckligt framhållit den omständigheten, att samma komité föreslog profvens inskränkande eller afskaffande såsom obligatoriska i sammanhang med sitt förslag om en *öfverstyrelse* för läroverken, och så fort man öfvergifver detta sammanhang, kan man icke hemta de bevis, man önskar af komiténs utlåtande i detta fall.

Om afskaffande eller inskränkande af undervisningsprof för vissa lärarebefattningar.
(Forts.)

Komitén har väl sagt, att åtskilliga brister förefunnos, men komitén har dock velat bibehålla möjligheten till undervisningsprof i sammanhang med öfverstyrelsen. Derom är dock icke nu fråga.

Angående de förmenta brister, hvilka i åtskilliga insända artiklar uti tidskrifter framhållits, vill jag icke mycket orda, men det får jag säga, att hvad der anförts, är dels i högsta grad öfverdrifvet, dels origtigt, och om derfor skulle behöfvas bevis, är jag beredd att lemna sådana, men jag vill icke eljest trötta kammaren dermed.

Under sådana förhållanden synes det mig, som om man icke borde gå för långt i att fördöma undervisningsprofven, allra helst som de numera icke i afseende på befordran hafva den afgörande betydelse, som de förut hade. Enligt nu gällande skollag ega de ingalunda en dylik betydelse. Hvad man anmärkt mot undervisningsprofven — och det har särskildt af den nyss nämnda komitén framhållits — att de skulle vara en *afgörande* faktor vid befordran, det gäller nu endast i viss mån.

Vidare har man talat om, att profven skulle vara alldeles olämpliga der, för att de ej kunna likställas med en vanlig lektion. Nej, det kunna de visserligen icke. Profven afse, att den profvande skall i någon mån få tillfälle att ådagalägga sina teoretiska kunskaper eller rättare sagdt sina teoretiska kunskaper tillämpade under den praktiska undervisningen, och jag kan försäkra kammarens ledamöter, att om man är något van att bedöma ett prof, ser man i de flesta fall ganska väl hvad personen går för äfven i teoretiskt hänseende, icke blott i afseende på hans praktiska duglighet.

Hvad man sagt derom, att profningen är en sport, kan jag icke finna vara riktigt. Det är sant, att den ene kan hafva något lättare för att profva, den andre något svårare, men en bedömande profkommission kan, såsom den nu är sammansatt, mycket väl se, om det är verklig lärareförmåga, som ligger bakom, eller om det är en för tillfället inöfvad förmåga att reda sig på ytan. Det är väl sällan, man icke snart kommer under fund med den saken.

Alltså, så dåliga, som man vill göra dessa prof, äro de dock icke. Men de hafva nog, såsom Första Kammarens utskott anmärkt, åtskilliga olägenheter både för läroverken, för lärarne och för de bedömande myndigheterna. För läroverken anser jag faran vara mycket mindre; ty det kan icke nekas, att ett väl anordnadt prof, om det också kan medföra någon rubbning i läroverkets lugna ordning, dock har ett visst väckande inflytande på lärarne, äfven dem, som icke profva, framkallar ett större pedagogiskt in-

*Om af-
skaffande eller
inskränkande
af undervis-
ningsprof för
vissa lärare-
befattningar.
(Forts.)*

tesse och föranleder till dryftande af pedagogiska spörsmål i högre grad än eljest, hvilket dock alltid måste anses vara en fördel för läroverket.

Men undervisningsprofven medföra åtskilliga olägenheter för de profvande lärarne, ja, kanske mest för dem, och därför, särskildt för att icke betunga dem med onödiga kostnader, skall jag icke motsätta mig den föreslagna skrifvelsen, så vidt den nemligen blifver försigtigt affattad, ty det är ju möjligt, att åtskilligt kan göras till förbättring af de nuvarande förhållandena.

Hvad åter beträffar, att ledamöternas i domkapitlen dyrbara och för andra göromål väsentligen afsedda tid och arbetskrafter här tagas i anspråk, får jag säga, att under de 19 år, jag tillhörde ett domkapitel, fann jag visserligen, att undervisningsprofven icke kunde anses såsom en i allo illa använd tid, snarare tvärtom, och att de lände läroverket till gagn utan att för mycket inkräkta på tiden för den behöriga skötseln af öfriga konsistoriella göromål. Men sedan dess hafva dessa prof kommit att taga betydligt mera tid i anspråk, en omständighet, som här torde vara att beakta.

Hvad jag särskildt vill framhålla är, att om man tänker afskaffa dessa prof, måste man vara ytterst försiktig i afseende på de grunder, som skola blifva gällande för befordran, på det att icke åt ancienniteten måtte inrymmas en allt för stor betydelse. Ty om det är sant, att profven kunna medföra några olägenheter för läroverken, så skulle enligt mitt förmenande en befordran, företrädesvis grundad på anciennitet, innebära en vida större fara för läroverken, än hvad de nuvarande undervisningsprofven medföra. Men det borde kunna undvikas, och det torde finnas sätt, hvarigenom man kan tillgodose så väl det ena som det andra. Att lägga för mycken vikt på tjänstgöringsbetygen, det skulle jag vilja varna för, åtminstone om man tänker sig tjänstgöringsbetygen endast bestå i tillämpandet för personen i fråga af den eller den betygs-kategorien; ty hvilken verklig ledning, den tillsättande myndigheten deraf skulle få, det torde vara ganska lätt att sluta till, om man någorlunda känner till, huru svårt det är att afgifva vissa, i bestämda rubriker fastställda vitsord öfver den ene eller andre och derpå grunda en verklig jemförelse för framtida befordran.

Som sagdt, jag skall icke motsätta mig den föreslagna skrifvelsen, men fäster särskild uppmärksamhet derpå, att Första Kammarrens utskotts motivering, angående betydande olägenheter på olika håll, är för mig afgörande; ty det omdöme, hvilket Andra Kammarrens utskott mer eller mindre direkt afgifvit angående profvens beskaffenhet, tål väsentlig afprutning och modifikation.

Jag har intet annat yrkande att göra än på bifall till klämman, sådan den af Första Kammarrens utskott blifvit framställd, således med uteslutande af Andra Kammarrens hemställan om, att frågan underställes Riksdagens pröfning, ehuru jag icke anser det vara af så synnerligt vikt.

Herr Billing: Jag anhåller att få i hufvudsak instämman med den siste talaren, men jag vill blott tillägga det, att jag något

mera, än hvad han tyckes göra, senterar olägenheterna med de nuvarande profven, och att jag för min del anser, att det ligger en stor vikt på en förändring med afseende på de många svårigheter och olägenheter, som profven medföra för *de profvande*.

Om afskaffande eller inskränkande af undervisningsprof för vissa lärare-befattningar.
(Forts.)

Herr Sandberg: Det nuvarande förhållandet, att en lärarekandidat för att vara kompetent till samma slags tjänst vid rikets alla läroverk nödgas aflägga prof inför icke mindre än tretton myndigheter, torde väl vara ett oeffterättighetstillstånd, och saken förbättras sannerligen icke derigenom, att det är samma myndighet, som afgifver betyg öfver de aflagda profven och som sedermera utnämner till tjänsten. Af dessa skäl kan jag ej annat än förena mig om yrkandet på bifall till den föreslagna skrifvelsen, huru svårt det än torde vara att finna någon antaglig utväg för att komma ut ur det nuvarande bedröfliga tillståndet.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, biföll kammaren hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt;

och som Andra Kammarens beslut i ämnet således icke blifvit af Första Kammaren oförändradt antaget, skulle jemlikt 63 § 3 mom. riksdagsordningen ärendet till Andra Kammaren återlemnas för ny behandling.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande lagutskottets den 28 och 30 sistlidne april bordlagda utlåtande n:o 52, i anledning af väckta motioner om ändringar i och tillägg till lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet den 23 oktober 1891.

Om ändringar i lagen ang. väghållningsbesvärets utgörande på landet.

Punkten 1.

Herr vice talmannen: Dessa gång efter gång, riksdag efter riksdag återkommande motioner om ändringar i och tillägg till lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet framkalla alltid hos mig ett ungdomsminne. En af våra dramatiska författare inför på scenen en ung läkare, som efter slutad akademisk kurs, full af tillförsigt, börjar praktisera. Hos honom in finner sig en hederlig landtman, som besväras af det felet, att han ser snedt på andra — detta icke i figurlig mening, utan i bokstafig — han vindar nemligen på det ena ögat och begär nu hjälp derför. Den unge läkaren opererar honom, men efter en tid återkommer han, men då är det ytter värre, ty nu vindar han på *båda* ögonen. Derför anhåller han ödmjukast, att han kunde "få bli som han var förut". Precis i samma ställning befinner sig för närvarande landtmannen till väghållningslagen. Meningen var, att väghållningsbesväret skulle lättas, men i stället har det nu blifvit mycket försvåradt, och jag är fullkomligt öfvertygad

Om ändringar
i lagen ang.
väghållnings-
besvärets ut-
görande på
landet.
(Forts.)

om, att det finnes många landtmän, som lika med mig skulle önska, att det "finne bli som det var förut". Jag vill öfver områdena i ekonomiska frågor meddela min egen personliga erfarenhet, men jag skall göra ett undantag för den här gången. Jag har att underhålla in natura precis samma vägstycke som förut, både vinter och sommar, och dertill får jag lemna ett kontant bidrag, uppgående till ungefär samma belopp, som jag i fastighetsskatt betalar till staten. Jag tyckte, att det var ett något underligt sätt att *lindra* väghållningen, men jag kom i håg hvad Lidner så vackert säger: "Glöm din egen nöd för millioners väl!" Men beträffande de här "millionerna" eller flertalet, så, när jag började höra efter, påträffade jag icke en enda, som icke fått ökad besvär i detta hänseende. Lagutskottet medgifver, att det finnes åtskilliga olägenheter, men säger, att "det torde under lagens fortsatta tillämpning komma att yppa sig åtskilliga brister utöfver dem, man redan iakttagit". Ja, om detta skall vara en tröst, så är det, för att begagna samma skalds ord, en "tröst för ett tigerhjerter". Men jag tviflar icke alls på, att lika som i ett konstverk skönhetserna icke alltid kunna på en gång uppfattas, så skola ock i ett så konstigt verk som denna lag bristerna så småningom komma att uppdagas. Men jag tror i alla fall, att man redan har så mycken erfarenhet af lagens verkningar, att utskottet gerna kunde hafva i år föreslagit vidtagandet af några åtgärder. Lagutskottet talar om önskvärdheten af en genomgripande revision. Jag vet nu icke, om dess mening är, att utskottet sjelft till en kommande riksdag skall företaga en sådan revision, men jag föreställer mig, att så upptagen, lagutskottets tid är, skall det icke kunna medhinna en dylik genomgripande revision. Min uppfattning är nemligen, att hela lagen är alldeles rasande. Man har icke alls uppnått, hvad man med densamma äsyftat, nemligen att lindra besväret för jordbruket, åtminstone i de egentliga jordbruksdistrikten, hvarför jag tror, att hela lagen måste totalt omarbetas. Jag anser därför, att man bör taga boten, der man tagit soten, och att det således är nödvändigt att hos Kongl. Maj:t anhålla om åtgärders vidtagande. Jag skulle därför i öfverensstämmelse med denna min uppfattning helst yrkat återremiss, men jag vet, att det efter den första maj icke är värdt att yrka återremiss. Jag har dock icke kunnat underlåta att framlägga den erfarenhet, jag har från det län, jag tillhör, och som tagit sig uttryck i dessa inom Andra Kammaren ständigt återkommande motioner af riksdagsmän just från detta län. Och jag tror, att det är en nödvändighet att, om man begått ett misstag, för Riksdagens egen skull söka rätta det. Den här väglagen har inom vissa kretsar väckt mycket, mycket misstämning och — jag tillägger det — ett visst misstroende till Riksdagens förmåga att stifta lagar. Vi hafva ett annat exempel på ett annat område i den der lagförklaringen, som Riksdagen för några år sedan afgaf till helighållande af söndagarne, och hvarigenom nu gator och torg öfversvämmas af skrikande tobakspojkar. Jag tror, att man måste vara litet varsammare vid antagandet af sådana här nya

lagförslag och att, om man märker att misstag blifvit begångna, man låter sig angeläget vara att rätta dessa misstag. Jag har blott velat fästa uppmärksamheten på frågan, ty jag tror verkligen, att den är beaktansvärd. Men i sakens nuvarande läge kan jag icke framställa något särskildt yrkande.

*Om ändringar
i lagen ang.
väghållnings-
besvärets ut-
görande på
landet.
(Forts.)*

Herr Hasselrot: Ehuru kammarens vice talman icke framställt något bestämdt yrkande, anser jag det vara min skyldighet att något precisera utskottets ställning till lagen i sin helhet och icke endast till den nu föredragna 4 §. Förhållandet är, såsom herr vice talmannen påpekat och för öfrigt är temligen erkänt, att väglagen icke uppfyllt hvad man af densamma väntat. Jag tror dock, att förhållandet icke är så illa, som han synes vilja framställa det. Den har nog på sina ställen i landet åstadkommit lindring i väghållningsbesväret, om också icke öfver allt, och när man hunnit sätta sig in i förhållandena och ordna allt på praktiskt sätt, torde den nog på flera ställen visa sig rätt fördelaktig. Det är dock temligen allmänt erkänt, att lagen icke i sina detaljer är fullt lyckligt framställd, utan att en och annan anmärkning kan göras mot densamma. Vid föregående riksdag väcktes förslag om ändring i vissa paragrafer, och i år äro framställningar gjorda om ändring af icke mindre än 17 olika bestämmelser i lagen. Lagutskottet har egnat hvart och ett af dessa förslag sin granskning, men har af dessa olika 17 yrkanden icke ansett sig kunna instämma i befogenheten af flera än fem eller, närmare taget, egentligen fyra. Under sådana förhållanden ansåg lagutskottet lämpligast att, såsom det nu gjort, undanskjuta pröfningen af dessa fyra småsaker, som lagutskottet ansåge sig kunna tillstyrka, i afvakten på den sannolikt nära förestående tid, då en ordentlig revision af lagen företages — icke af lagutskottet af sig själf, ty det vet herr vice talmannen mycket bättre än någon annan, att lagutskottet icke får efter eget tycke företaga några revisioner, utan endast med anledning af bestämda yrkanden från Riksdagen eller förslag från Kongl. Maj:t. Vi trodde då det vara klokare, att, då lagen ännu icke vunnit tillämpning på flera ställen och på andra tillämpats endast ett eller annat år samt således en mängd ojemnheter skulle kunna utjemnas eller nya anledningar till ändring skulle kunna yppas, man väntade med ändring i anledning af de nu framställda anmärkningar, som lagutskottet eljest trodde sig kunna tillstyrka, till den slutliga revisionen, som icke kan länge undanskjutas. Detta var skälet, hvarför lagutskottet afstyrkte samtliga nu förevarande motioner i ämnet.

Herr Forssell: Den förkastelsedom, kammarens ärade vice talman uttalat öfver väglagen, torde visserligen vara berättigad, men i hufvudsak endast för vissa delar af landet. Det är otvifvelaktigt, att i alla de orter inom vårt land, der jordbruket är alldeles öfvervägande eller nästan uteslutande näringsgren, har den nya vägordningen icke medfört någon egentlig förmån för

*Om ändringar
i lagen ang.
väghållnings-
besvärets ut-
görande på
landet.
(Forts.)*

jordbrukarne, utan endast obehaget af en tyngre förvaltning. Men i de vidsträckta delar af vårt land, der vid sidan af jordbruket förekommer någon lifligare industriell rörelse, hvilken förut varit befriad från allt deltagande i vägbördan och nu fått en ganska stor sådan börda sig ålagd, der kommer utan tvifvel den nya vägordningen att för jordbrukarne kännas ganska välkommen. Tillika kan det ju icke nekas, att den nya förvaltningsordningen kommer att underlätta sjelfva vägbyggnadsarbetet och likaså bereda större möjlighet för att underhålla vägarna på gemensam bekostnad samt förekomma de svårigheter, som uppstått för indelning af nya vägar. Men den nuvarande väglagen har för öfrigt alldeles obestriddligen mycket stora brister, och för egen del är jag mycket tillfredsställd med att hafva bestämdt motsatt mig densamma såväl här i Riksdagen som äfven i det embetsverk, till hvars utlåtande Riksdagens produkt varit i sista instans hänskjuten. Den har brister af både formel och äfven reel natur, brister, som borde hafva kunnat afhjelpas genom en omarbetning och som berodde helt enkelt derpå, att man något obetänksamt i det nyss utarbetade lagförslaget insköt nya grundsatser, som icke stämde med förslagens detaljer, och att man icke hade tid eller gjorde sig möda att omarbete detaljerna så, att de stämde med de nya principerna. Derigenom tillkom ett hastverk, som väckte mycken undran och förlägenhet. För närvarande pågår emellertid ett förklaringsarbete inom embetsverken och hos Kongl. Maj:t. Man tolkar lagen i administrativ väg, och genom dessa prejudikat vinnes så småningom en fast grund för lagens tillämpning. Men naturligtvis fortgår detta långsamt, och under tiden råder missnöje i landet hos dem, som icke veta, hur lagen skall tolkas. Jag tror emellertid likasom lagutskottet, att tiden ännu icke är inne att företaga någon allmän och större revision. Den kommer kanske inom kort, då det möjligen visat sig, att den administrativa tolkningen icke är öfverensstämmande med hvad som inom landet anses vara fullt enligt med de väghållningsskyldiges önsknningar. Jag anser dock, att det för närvarande icke föreligger något skäl att ogilla lagutskottets hemställan, hvartill jag yrkar bifall.

Herr vice talmannen: Jag vill endast förklara, att jag helt och hållet instämmer med den föregående talaren deri, att inom de distrikt, der åkerbruket intager en mindre framstående ställning, lagen har verkat ganska godt, men min anmärkning mot densamma gälde — såsom jag också uttryckligen förklarade — de distrikt, der åkerbruket var den utslutande eller förnämsta näringen. Det är inom dessa distrikt, som missnöjet med lagen är så allmänt och verkningarna af densamma visat sig så otillfredsställande.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad, hvarefter kammaren biföll hvad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkten 2.

*Om ändringar
i lagen ang.
väghållnings-
besvärets ut-
görande på
landet.
(Forts.)*

Herr Berg, Lars: Då jag deltagit i det förberedande arbetet för väglagen, anser jag mig pliktig fästa uppmärksamheten på, att ett bifall till utskottets motivering vid denna punkt skulle utgöra ett principiellt uttalande, som stode i strid icke blott med en af de viktigaste grunder, på hvilka lagen hvilat, utan äfven med de åsichter, som Första Kammaren alltid uttalat och som enligt min åsigt Första Kammaren också alltid bör vidhålla. Mina ord åsyfta herr Sandquists motion om sådan ändring af 6 §, att äfven inkomst af lön af enskild eller allmän tjänst skall deltaga i vägunderhållet. När Riksdagen en gång för tjugu år sedan begärde en ny väglag, förklarade den uttryckligen, att den endast afsåg jordbruk eller annan fastighet och, såsom jag vill minnas orden lydde, "med fastighet förenad industriel rörelse". Emellertid kom förslaget att helt naturligt innehålla undantag för alla sådana inkomster, som komma af lön, pension och andra lösa eller tillfälliga inkomster. Men nu säger utskottet: "Hvad åter angår den af herr Sandquist i 6 § föreslagna ändring, synes det utskottet, som om densammas syfte hade goda skäl för sig. Det lärer nemligen ej kunna förnekas, att personer, som i aflöning hafva en inkomst af ett tusen kronor eller derutöfver, äro, hvad beträffar förmågan att i väghållningsbesvärets utgörande deltaga, i minst lika god, ja, bättre ställning än åtskilliga andra, som enligt nu gällande lag få dertill bidraga, och särskildt vid jmförelse med egare eller innehafvare af smärre fastigheter ter sig löntagarnes ställning i detta afseende sådan, att den dem medgifna fördel näppeligen kan på goda grunder försvaras". Jo, det är just hvad som på goda grunder kan och måste försvaras. Det har nemligen varit och är frågan om ett real-onus, som förut ålegat jorden och hvartill nu åtskilliga nya beskattningsföremål kommit. Att då utsträcka detta äfven till de lösa inkomsttagarne skulle således efter min åsigt vara en synnerligen stor orättvisa, icke blott därför, att den fastighetsegande mannen har helt andra intressen — för honom är nemligen vägen ett medel och ett vilkor för värdet af hans egendom, hvaremot den för den löse löntagaren, klockaren, sergeanten, barnmorskan eller skollärarynnan m. fl., hvilka det ena året finnas i den ena kommunen och det andra i den andra, är af jmförelsevis ringa vikt — utan äfven därför, att, då väglagen endast berör väghållningsskyldige på landsbygden, men icke inom städerna, detta skulle föranleda orättvisa emellan sjelfva löntagarne och tvinga de på landet boende att, om de kunna, flytta in till städerna. Dertill kommer, att fastighetsegaren har den stora förmånen att få utgöra sin underhållsskyldighet in natura. Han får utföra det med sitt arbete på tider, då han sjelf har bäst ledighet och icke har något annat att göra. Är det en större egendom, har han dragare och tjenare att använda dertill. Inkomsttagaren måste deremot lösa det med penningar. Med ett ord, det är en stor principfråga, som åtminstone saknar all utredning, och därför skulle jag tro, att

*Om ändringar
i lagen ang.
väghållnings-
besvärets ut-
görande på
landet.
(Forts.)*

kammaren icke är beredd att nu binda sig, och då det, såsom utskottet säger och äfven jag tror, är fråga om att snart grundligt omarbета väglagen, är det väl icke skäl för kammaren att uttala en så ominös mening som att alla löntagare och, såsom utskottet säger, äfven pensionstagare, således äfven tjänstgörande och pensionerade klockare, sergeanter och skollärarynkor, hvilkas inkomst når upp till 1,000 kronor, skola deltaga i vägunderhållet med sina löner och pensioner eller, kanske äfven de, in natura. Jag är därför alldeles viss om, att kammaren vill gilla mitt yrkande att bifalla utskottets förslag, men med ogillande af motiveringen i hvad den angår § 6.

Med afseende på hvad som nyss yttrades om väglagen i dess helhet, ber jag att endast med ett par ord få, eftersom jag deltagit i vägkomiténs arbeten, erinra, att mellan den nuvarande väglagen och det förslag, som då utarbetades i enlighet med Riksdagens begäran, fins nästan ingen likhet. Regeringen och i synnerhet Riksdagen har efter hand så fullständigt ändrat grund och sammanhang i detta förslag, att jag till fullo instämmer i vice talmannens yttrande om dess beskaffenhet. Den torde icke vara möjlig att länge tillämpa, om man vill vinna dels en billig och rättvis fördelning af vägbördan, dels väl underhållna, goda vägar. Hufvudfelet är, att icke såsom grundprincip för lagen bibehållits den ojäfviga principen, att om den tunga bördan skall kunna drägligen bäras, fördras, att den fördelas rättvist och på så stor samfällighet som möjligt. I förslaget hade därför förutsatts, att landstingsområdet skulle vara ett väghållningsdistrikt. Innan man kommer till denna uppfattning och en derpå byggd lagstiftning, komma alla detaljförändringar i väglagen att bli temligen gagnlösa och ofta synnerligen svåra att tillämpa. Genom att ålägga nya beskattningsföremål skyldighet att deltaga i vägunderhållet, för att hjälpa de förutvarande väghållnings-skyldige, kom man flerstädes till ännu större orättvisa vid bördans fördelning än förut. Endast i kustprovinserna eller några centrala orter med rik industri, som äfven förut icke varit betungade, fingo vissa distrikt genom den nya väglagen sin vägbörda i flera fall nästan reducerad till noll, under det att de aflägsnare landsdelarne och de hufvudsakligen jordbrukande provinserna, såsom här förut framhållits, fingo sin börda oförändrad eller till och med ökad.

Herr Hasselrot: De af herrarne, som voro ledamöter af kammaren, då väglagen antogs, erinra sig säkert, att det var en vidlyftig diskussion och olika meningar om, huru långt man borde sträcka anspråken på nya föremål, som skulle deltaga i underhållet; och det framhölls från ena sidan — och dit hörde jag, såsom jag fortfarande gör — att, då man tog in bland dem, som voro skyldige att deltaga i vägunderhållet — jag vill ej göra jemförelse med fastighetsegarne såsom den föregående talaren — alla dem, som hade en inkomst af öfver 1,000 kronor, syntes det riktigt och billigt, att jemväl sådan inkomst, som härflöt af lön, lifränta,

pension och dylikt, borde bidraga, då den öfversteg 1,000 kronor. Det har aldrig varit fråga om, att folkskolelärarinnor, sergeanter med flere skulle med sin pension bidraga; och det är att på ett origtigt sätt öfverdrifva saken att säga sådant. Det har endast varit ifrågasatt att jemställa lön och dylikt på 1,000 kronor med annan inkomst af 1,000 kronor. En handlande, som drifver en rörelse med 1,000 kronors inkomst, får t. ex. betala. Utskottets majoritet har nu uttalat sig i en viss riktning, och vid ärendets behandling i utskottet fäste jag uppmärksamheten på, att de af Första Kammarans ledamöter, som hade en annan åsigt, borde reservera sig mot motiveringen vid denna paragraf. Derpå svarades, att motiveringen vid en paragraf binder icke, då den afstyrkes. Det blir ingen skrifvelse af, och då får motiveringen stå för utskottsmajoritetens räkning. Under sådana förhållanden blef det ej ens mot motiveringen någon reservation. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Om ändringar i lagen ang. väghållningsbesvärets utgörande på landet.
(Forts.)

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att beträffande förevarande punkt yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock, af herr *Berg, Lars*, att kammaren, med ogillande af utskottets motivering, skulle bifalla hvad utskottet hemställt.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkterna 3—8.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 9.

Herr Anderson, Albert: Ehuru jag biträder det slut, till hvilket utskottet i fråga om denna punkt kommit, kan jag dock icke för min del godkänna utskottets motivering. Utskottet yttrar nemligen på sid. 24, rörande förslaget, att uttrycklig föreskrift måtte meddelas derom, att kostnaden för offentliggörande i länskungörelserna af vägnämndernas uppskattningsinstrument skulle gäldas af allmänna medel, att detta förslag "synes utskottet välgrundadt". Skall detta betyda, att utskottet anser statens öfvertagande af denna kostnad vara grundad i sjelfva lagen, får jag erinra derom, att äfven efter den nya väglagens utfärdande väghållningen på landsbygden är ett kommunalt besvär, och att staten dervid icke har att bidraga i andra fall, än då sådant är i lagen uttryckligen föreskrifvet. — Dessa fall äro upptagna dels i väglagens 60 §, som stadgar, att staten skall bidraga med en tiondedel af den årliga kostnaden för väghållningen under den tid, marken är bar, och dels i 84 §, som stadgar, att staten skall betala halfva kostnaden för vägdelning, som företages första gången efter lagens

Om ändringar
i lagen ang.
väghållnings-
besvärets ut-
görande på
landet.
(Forts.)

stiftande. Således kan jag icke finna, att i sjelfva lagen någon föreskrift finnes, som ålägger staten att betala kostnaden för offentliggörande i länskungörelserna af uppskattningsinstrumenten. — Skall åter detta af mig nyss anförda yttrande af utskottet betyda, att staten skall åtaga sig större delaktighet i väghållningsbesväret än hittills; då kan det vara fråga om, huruvida icke vida verksammare vore, att staten åtog sig större andel i det årliga underhållet, hvilket jag dock icke för min del vill föreslå. Kostnaden för offentliggörande i länskungörelserna af väguppskattningsinstrumenten är jämförelsevis obetydlig, så att jag föreställer mig, att, vare sig denna kostnad slutligen skall drabba staten eller de väghållningsskyldige, den icke kommer att utöfva någon synnerligen stor verkan. Men kammaren behagade erinra sig, att, då lagen trädde i kraft och vägstyrelserna icke hade några medel tillgängliga, framställning hos Kongl. Maj:t gjordes derom, att kostnaden för offentliggörande i länskungörelserna af uppskattningsinstrumenten måtte få forskjutas af statsmedel. Och den länsstyrelse, som gjorde framställningen, påpekade, att enligt kongl. cirkuläret den 30 november 1876 tryckning af länskungörelse, som afsåge landskommuns och menighetsstyrelses angelägenheter och dylikt, skulle bekostas af den, som föranledt införandet, eller hvars angelägenhet kungörelsen afsåge. Detta cirkulärbref tillkom efter det Riksdagen blifvit i ämnet hörd, och de grundsatser, som i brevet äro uttalade, hafva af Riksdagen förut blifvit pröfvade och godkända. I följd af berörda framställning aflät Kongl. Maj:t till Riksdagen en proposition om, att kostnaden för dessa länskungörelser skulle få med statsmedel forskjutas mot ersättning af vederbörande vägkassor — och dermed var ju tydligt uttryckt, hvad Kongl. Maj:t menade. Statsutskottet tillstyrkte propositionen. Första Kammaren biföll, men Andra Kammaren afslog densamma. Statsutskottet fann då på ett fyndigt sammanjemkningsförslag. Utskottet föreslog nemligen, att ifrågavarande kostnad skulle forskjutas af statsmedel mot ersättning "af den, det vederbör". Detta blef också Riksdagens beslut. Och statskontoret fick Kongl. Maj:ts befällning att forskottera berörda medel, men uttaga ersättning "af den, det vederbör". Detta embetsverk råkade således ut för att tolka nämnda uttryck. Statskontoret måste hafva ersättning för de utbetalta medlen, och med ledning af stadgandet i 1876 års cirkulärbref hade det icke någon annan att vända sig emot än vägstyrelserna. Nu har en stor del af dessa betalat det forskjutna beloppet, men flera hafva nekat att betala. Vid detta förhållande hade embetsverket icke annan utväg än att stämma till domstol. Man ville dock till en början föra talan mot endast några få vägstyrelser och få ett prejudikat, i den tanke, att, då man hade en laga kraftvunnen dom för sig, de öfriga styrelserna skulle rätta sig derefter. Och jag anser, att, om slutligen en sådan rättgång skulle gå statskontoret emot, detta embetsverk bör anmäla förhållandet hos Kongl. Maj:t och hemställa, att förslag måtte aflåtas till Riksdagen om, att staten åtager sig öfver hela landet kostnaden för offentliggörande i länskungörelserna af väg-

uppskattningsinstrumenten, så att icke den ena vägstyrelsen kommer att behandlas på ett och den andra på ett annat sätt. Såsom sagdt, summan är icke synnerligen stor, och hela frågan är således af föga betydelse, men jag kan icke vara med om det uttryck, som lagutskottet här har begagnat, eller att förslaget om att staten skall öfvertaga ifrågavarande kostnad är "välgrundadt".

*Om ändringar
i lagen ang-
väghållnings-
besvärets ut-
görande på
landet.
(Forts.)*

Herr Hasselrot: Jag erkänner, att lagutskottets yttrande icke skall tydas så, som den förste talaren förutsatte, nemligen så, att lagutskottet skulle anse, att väglagen redan nu gifver någon anledning till sådan tolkning, som ifrågasatts. Derom har utskottet icke yttrat sig. Utan tvärtom har utskottet, då fråga var om att få en bestämmelse, som medgaf en sådan retroaktiv tolkning, yttrat, att det icke ville gå in på en sådan bestämmelse. Så vidt jag för min del förstår, är, så som väglagen nu är skrifven, Kongl. Maj:t och kronan berättigad att utfå ersättning af vägkassorna för den tryckningskostnad, som hittills forskjutits. — Lagutskottet har endast afsett, att en ändring i detta förhållande bör ega rum, så att uttrycklig föreskrift gifves derom, att staten skall för framtiden vidkännas ifrågavarande kostnad, och såsom grund härför har utskottet åberopat motionärens förslag i ämnet. Motionären påpekar nemligen, att det i 1876 års kungörelse gifna stadgande, att "tryckning af kungörelse eller meddelande, som afser landstings-, lands- eller stadskommuns eller menighetsstyrelses angelägenheter, skall bekostas af den, som föranledt införandet", af alla myndigheter tolkats så, att detta endast galler, i fall någon af dessa korporationer i sitt särskilda intresse har önskat en publikation intagen i länskungörelserna, då deremot andra i författningarna påbjudna kungörelser, som röra nyssnämnda korporationer, såsom om landstingsmannaval, om val af ordförande i kommunalnämnd och fattigvårdsstyrelse m. m., utan anspråk på ersättning hafva intagits i länskungörelserna. — Det är, såsom sagdt, icke något annat, utskottet afsett med sitt uttryck, än att uttrycklig bestämmelse bör införas derom, att intagandet i länskungörelserna af uppskattningsinstrumenten skall ske utan kostnad för vägkassorna.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, biföll kammaren hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt.

Punkterna 10 och 11.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 12.

Herr Asker: Då lagutskottet i afseende å en af de anmärkingar, som blifvit framställda mot 58 § i väglagen, gifvit motionärerna rätt såväl deruti, att bestämmelse helt och hållet saknas om, huru besvär skola anföras öfver väghållningsskyldiges beslut

Om ändringar i lagen ang. vägghållningsbesvärets utgörande på landet. (Forts.)

inför vägstyrelserna, som ock i afseende å sättet att afhjelpa denna brist, skulle man verkligen hafva väntat sig, att utskottet hemställt om en skrivelse till Kongl. Maj:t åtminstone i denna punkt, hvilken är af rent processuel natur och mycket väl kunnat behandlas fristående från öfriga anmärkningar mot väglagen. Nu tillråder emellertid utskottet Riksdagen att vänta, till dess flera brister kommit att visa sig i lagen, samt tillägger, att de ändringar, som utskottet ansett sig kunna förorda, icke synas vara af någon *synnerlig* vikt eller betydelse. Denna utskottets uppfattning kan jag för min del icke godkänna. Flera gånger under min embetsutöfning har jag blifvit tillspord om, när och hvar vederbörande skola klaga öfver en utgifts- och inkomststat, uppgjord inför vägstyrelsen af de vägghållningsskyldige, och hvarje gång har jag måst svara, att väglagen icke derom innehåller någon bestämmelse. I ett fall, som kommit till min kännedom, hafva verkligen besvär blifvit anförda hos Konungens befallningshafvande, men icke blifvit upptagna till pröfning, enär Konungens befallningshafvande icke ansett sig befogad enligt väglagen att handlägga dylika frågor.

Vid sådant förhållande och då uppenbart är, att, derest ett beslut tillkommit, som är mot lag stridande, kränker enskild persons rätt, hvilat på orättvis grund eller öfverskrider deras befogenhet, som beslutet fattat, utväg bör finnas att föra talan mot ett dylikt beslut, har jag med dessa ord endast velat uttala en förhoppning, att det icke måtte dröja länge, innan bestämmelse i detta hänseende blifver införd i väglagen, en bestämmelse, som, så vidt jag vet, icke saknas i någon annan af vårt lands lagar.

Jag har för närvarande icke något yrkande att framställa.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad, hvarefter kammaren biföll utskottets i nu föredragna punkt gjorda hemställan.

Punkterna 13—17.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Lagförslag ang. köttbesigtning och slagthus.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 28 och 30 nästlidne månad bordlagda memorial n:o 53, i anledning af kamrarnes återremiss utaf utskottets utlåtande n:o 30 i anledning af väckta motioner med förslag till förordning angående köttbesigtning- och slagtvång m. m.

På framställning af herr talmannen beslöts, att föreliggande memorial skulle paragrafvis företagas till afgörande, samt att, sedan de särskilda paragraferna blifvit genomgångna, den föreslagna lagens slutmening och rubrik skulle föredragas, hvarefter utskottets hemställan skulle till besvarande förekomma.

§ 1.

Godkändes.

§ 2.

Lagförslag
ang. kött-
besigtning och
slagthus.
(Forts.)

Herr Ölander: Jag har reserverat mig mot denna paragraf, men jag ber att få tillkännagifva, att min reservation är afgifven under förutsättning, att Riksdagen, på sätt lagutskottet i 8 § föreslagit, skall bestämma, att den taxa, som skall upprättas för begagnande af offentligt slagthus, skall uppgöras med beräkning, att deri äfven ingår ränta å anläggningskapitalet. Jag anser en sådan bestämmelse billig endast i de större exportorterna, der slagthusen användas hufvudsakligen vid slag i och för export och der således köttproducenten ovilkorligen har en fördel af slagttvånget. Skulle deremot Riksdagen, såsom jag knappast tror, med bifall till min reservation vid 8 § besluta, att berörda bestämmelse icke skall införas, utan att städerna sjelfva skola få vidkännas ränta å anläggningskapitalet för slagthusen, har jag ingenting emot, att hvilken stad som helst må begagna sig af rätten till slagttvång. Det är ju icke mer än billigt, att de städer, som vilja införa slagttvång och underkasta sig de kostnader, som dermed äro förenade, endast för att derigenom undgå faran att få äta helsovådligt kött, skola vara berättigade dertill, huru litet invånareantal de än må ega. Men att i sådana städer, der således införandet af slagttvång är betingadt uteslutande af hygieniska skäl och sålunda endast länder till stadens egen fördel, ålägga köttproducenterna att icke blott underkasta sig alla de besvär och kostnader, som äro med slagttvånget förenade, utan äfven på sätt och vis ersätta sjelfva slagthuset genom att betala ränta å anläggningskapitalet, det tycker jag vara både orättvist och obilligt. Man kan visserligen säga, att en producent behöfver icke låta sina kreatur slagtas i stadens slagthus, men jag undrar, om han icke dertill blir tvungen, för så vidt han vill hafva någon utsigt att med fördel få sitt kött försåldt. I sådana städer, der slagthus äro införda, skall nemligen, efter hvad jag tror, ingen köttköpare vilja köpa annat kött än det, som blifvit slagadt i stadens slagthus. Åtminstone kommer köttet af de djur, som slagtas annorstädes, att betinga ett pris så lågt, att producenten säkerligen icke kan vara dermed belåten. — Under sådana förhållanden och då jag icke tror, att Riksdagen kommer att godkänna min reservation vid 8 §, yrkar jag bifall till min reservation vid nu föredragna paragraf.

Friherre von Kræmer: Då jag yttrade mig i denna fråga vid dess första föredragande, torde ursäktas, att jag äfven nu tager till ordet för att framhålla några af de betänkligheter, som jag hyser mot det nya förslaget, som lagutskottet afgifvit. — Till hvad den näst föregående talaren yttrat angående 8 § ber jag att få återkomma, när herr grefven och talmannen föredragit denna paragraf. Jag vill nu blott yttra mig om förslaget i dess helhet

Lagförslag
ang. kött-
besigtning och
slagthus.
(Forts.)

och särskildt om den föredragna 2 §. — Om man betraktar utskottets föregående förslag, der utskottet stälde sig på en så rent negativ ståndpunkt, att det icke ville veta af vare sig köttbesigtningstvång eller slagttvång annat än för exportslagterier, och så detta förslag, der utskottet på en gång gått så långt, att det tillstyrker rättighet för alla städer — de må vara huru små som helst — att upprätta slagthus och införa slagttvång, gör det ett eget intryck. Man nästan kommer att tänka på det franska ordspråket "reculer pour mieux sauter". Det hade varit naturligare, synes mig, att, då utskottet första gången af full öfvertygelse framställt ett så inskränkt förslag, utskottet nu efter återremissen kommit att stanna vid herr Ohlssons enligt min tanke välbetänkta förslag i denna punkt. Jag säger *välbetänkta*, ty då en så ny och i synnerhet dyr sak som uppförande af slagthus och införande af slagttvång skall först försökas i ett land, måtte det väl vara med skäligen försigtighet förenligt, att icke detta försök till att börja med utsträckes längre än till städer med 50,000 invånare och deröfver. Deremot invändes, att ett par mindre städer, Helsingborg, Trelleborg och jag tror äfven Karlstad, hafva begärt att få införa slagttvång. Jag ber då att få påpeka, att enligt 3 § af herr Ohlssons förslag, är tillåtet äfven för sådana städer att, om ock icke införa slagttvång, dock anordna slagteriinrättningar i och för export. De kunna således vinna det ändamål, de i främsta hand afse, utan att ålägga samhällena i sin helhet ett sådant tvång som det ifrågasvarande, hvilket synes mig icke kunna leda till något lyckligt resultat i en dylik mindre stad, ty om icke ett sådant slagthus erbjuder alla "nutidens bekvämligheter", såsom det brukar heta om våningar, som skola uthyras, lärer saken icke komma att blifva populär eller vinna någon vidare utsträckning. — Jag får således för min del i afseende å 2 § yrka bifall till herr Ohlssons reservation, dock icke alldeles oförändrad. Jag skulle nemligen vilja göra en liten förändring mot slutet af paragrafen. I herr Ohlssons förslag heter det, liksom i utskottets, att om djur till följd af sjukdom eller olyckshändelse måste i hast nedslagas, är det icke förbjudet att slagta djuret äfven utanför slagthuset, men skall i sådant fall köttet, om det är afsedt till människoföda, genast efter djurets nedslagning ostyckadt jemte alla dertill hörande inelfvor, utom tarmar, föras till offentliga slagthuset för att der besigtigas. Mig synes, att det icke är med vederbörlig försigtighet förenligt att stadga något sådant som att ett djur, behäftadt med mjeltbrand, rots eller dylikt, hvilket i hast blifvit nedslagtadt, skall genast föras till slagthuset. Det erinrar — i fall det tillåtes mig att använda en bild — om den grekiska trähästen, som fördes in i Troja, full med fiender. Jag tror, att det kan vara mycket farligt att införa en sådan smittförande kropp i sjelfva slagthuset. Skulle en besigtningssman vara till hands att i samma ögonblick, som kroppen der införes, undersöka den och döma den till förstöring, torde icke faran vara stor, men det kan hända, att under göromålens mängd en sådan smitta omkring sig spridande kropp får ligga kvar i timmar och inficiera slagthuset samt så-

lunda minska förtroendet för det der besigtigade köttet. Jag skall därför anhålla att få yrka bifall till herr Ohlssons reservation med det tillägg, att efter orden "föras till" insätts orden "derför särskild afsedd lokal i närheten af". Såsom herrarne finna, är det icke någon stor förändring. Och det är till och med antagligt, att, vid anläggningen af ett offentligt slagthus, vederbörande anläggare af sig sjelfva iakttaga den försigtighet att inrätta en särskild lokal för ifrågavarande ändamål. Dock är det alltid säkrare att påpeka saken.

*Lagförslag
ang. kött-
besigtning och
slagthus.
(Forts.)*

Herr Lybeck: Då denna fråga redan vid föregående tillfällen blifvit tillräckligt utredd och debatterad, vill jag icke upptaga kammarens tid länge. Naturligtvis hade önskligare varit, om det återremitterade betänkanudet icke varit åtföljdt af reservationer. Då emellertid nu så är förhållandet, får man taga saken, sådan den är. Jag har den uppfattning, att i fall jag icke kan få det allra bästa, jag tänkt mig, får jag nöja mig med det goda, jag kan få. Och jag vågar påstå, att det resultat, hvartill utskottet kommit, kan anses vara godt. Frågan är af den verkliga viktiga beskaffenhet, ur såväl hygienisk som ekonomisk synpunkt sedd, att det vore synnerligen beklagansvärdt, om den skulle falla.

Visserligen kunna vid detta så väl som vid andra lagförslag anmärkningar göras, men när lagen blifvit pröfvad, torde väl ändå erfarenheten kunna utjemna de förhållanden, hvaröfver anmärkningar skulle kunna göras. Som jag är lifligt öfvertygad om nyttan och nödvändigheten af lagens antagande, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag i denna paragraf.

Herr Hasselrot: Till svar å den förste ärade talarens yttande, hvori han uttalade sin förvåning öfver lagutskottets olika ställning vid frågans behandling förra gången och nu, ber jag att få nämna, att lagutskottets majoritet hade samma uppfattning nu som förra gången, nemligen att det nog vore önskligt, om man kunde stanna vid hvad som då föreslogs, nemligen slagthus för export, men då båda kamrarne hade en annan mening, har lagutskottet ansett sig böra böja sig för densamma och därför framlagt det förslag, som nu föreligger. Beträffande detta förslag hafva två anmärkningar gjorts, den första af friherre von Kræmer derom, att man borde hafva inskränkt slagthustvänet till endast de städer, som hade öfver 50,000 invånare, i enlighet med herrar Ölanders och Ohlssons förslag. Häremot ber jag att få påpeka, att det torde icke vara riktigt att till endast dessa större städer inskränka rättigheten till slagthus, då det finnes så många andra städer, af hvilka jag endast exempelvis vill nämna Helsingborg, Trelleborg och Karlstad, som hafva visat synnerligt intresse för införande af slagthus; och det är icke så, som samme talare sade, att det skulle finnas tillfälle för dessa mindre städer beredt genom föreskrifterna i § 3 att skaffa sig slagthus; ty det är endast "enskild person, förening eller bolag" och icke kommun, som enligt denna paragraf bereds möjlighet att få slagteriinrättning under

Lagförslag
ang. kött-
besigtning och
slagthus.
(Forts.)

offentlig kontroll, och dessutom vill jag påpeka, att enligt § 2 är det icke någon skyldighet för städerna att skaffa sig slagthus, utan paragrafen innebär endast en rättighet för dem att inrätta sådana slagthus, om de vilja.

Vidare gjorde friherre von Kræmer en anmärkning mot en detaljbestämmelse i denna paragraf, nemligen om att köttet af djur, som nedslagtats till följd af hastigt inträffad sjukdom, skall föras till slagthuset. Jag ber att deremot få påpeka, att samma bestämmelse förefans i det förslag, som Kongl. Maj:ts öfverlemnade till Riksdagen förra året, och som, utarbetadt inom ecklesiastikdepartementet, naturligtvis varit föremål för granskning af veterinära myndigheter. Det förefaller mig för öfrigt ganska riktigt, att ett sålunda nedslagtadt kreatur skall föras till slagthuset, dit alla för slagt afsedda lefvande kreatur ju skola föras, de må vara behäftade med mjeltbrand eller icke. Jag tager dessutom för gifvet, att i dessa offentliga slagthus komma att finnas särskilda platser för sådana djur, om hvilkas helsotillstånd man är tveksam och som därför icke äro lämpliga att föras tillsammans med de andra. För byggandet af slagthuset skola ju planer uppgöras, som skola godkännas af Konungens befallningshafvande, och jag kan icke tänka mig, att denna myndighet lemnar sitt godkännande, utan att anordningarna i dylikt afseende äro tillfredsställande. Då ordalagen dessutom äro alldeles desamma som i Kongl. Maj:ts förslag, finner jag icke anledning att deri vidtaga någon förändring.

Friherre von Kræmer: Jag böjer mig för den genanmärkning, som blifvit gjord mot mitt förslag om inskjutande af några ord i slutet af paragrafen, och afstår från mitt yrkande om bifall till detta förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande föreliggande paragraf yrkats, dels att densamma skulle godkännas i enlighet med utskottets förslag, dels ock, af herr *Olander*, att paragrafen skulle godkännas med den lydelse, som föreslagits i den af honom m. fl. vid utskottets memorial fogade reservation.

Härefter gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarades propositionen på godkännande af paragrafen i enlighet med utskottets förslag vara med öfvervägande ja besvarad.

§§ 3—7.

Godkändes.

§ 8.

Herr *Leman*: I fråga om första momentet af § 8 kan jag för min del icke underlåta att åtminstone till protokollet yttra några ord.

Det är en temligen våldsamt förändring, som utskottet här företagit. I det ursprungliga, af Kongl. Maj:ts uppgjorda förslaget liksom äfven i det af motionärerna nu framlagda hemställes, att för köttbesigtning af kommunens besigtningmän samhället må ega att uppbära afgift. Utskottet åter har i sitt första moment af denna paragraf stadgat, att "för köttbesigtning, anstald på grund af § 1, erlägges *icke* någon afgift". Speciellt i Göteborg inflyta omkring 25,000 kronor om året för köttbesigtningar, hvilket belopp af samhället användes till utgifter för samma besigtning, i följd hvaraf samhället sjelft icke har någon direkt inkomst deraf. Men om nu föreliggande förslag blifver lag, så är det naturligt, att samhället får en minst lika stor utgift som nu utan att till gengäld få någon motsvarande inkomst, och man kan befara, att vid sådant förhållande stadssamhällena, som redan nu hafva ganska stora utgifter, kunna ställa sig tveksamma i fråga om anskaffandet af så dyrbara inrättningar som slagthus. Då jag emellertid är lifligt intresserad för att lagen skall gå igenom, vill jag icke göra något yrkande, men medan jag har ordet, ber jag att få påpeka en omständighet, som jag anser innebära en försämring af utskottet, och det är, att utskottet uteslutit § 9 i Kongl. Maj:ts och motionärernas förslag, hvilken, enligt mitt förmenande, innebar den enda möjligheten att få någon kontroll öfver slagterierna och korffabriker utomkring städerna. Åtminstone i Göteborg — och jag tror att det är samma förhållande i Stockholm — har det icke försports klagomål öfver det kött, som slagtats, eller den korf, som tillverkats inom staden, men starka och befogade klagomål hafva deremot framstälts öfver de varor, som införts från slagterier och korffabriker, belägna utom stadens gräns. Alla stadssamhällen, som vilja se hygienens fordringar tillfredsställda, önska därför, att § 9 måtte få stå kvar. Nu har utskottet visserligen ansett, att formella svårigheter möta för att låta paragrafen kvarstå i lagen, men uttalat den förmodan, att den skall på administrativ väg återkomma. Detta kan nog vara bra, men det synes mig dock vara ett osäkert sätt att gå till väga att utesluta ett stadgande i en lag i förhoppning att återfå det på administrativ väg.

Jag har emellertid icke något yrkande att göra.

Herr Ölander: Jag har icke annat att säga, än att jag, på grund af hvad jag förut i dag yttrat, anhåller om bifall till min reservation och sålunda hemställer, att ur denna paragraf måtte uteslutas orden: *jemte rünta å anläggningskapitalet*.

Herr Rudebeck: Jag skall bedja att först få bemöta den näst föregående talarens anmärkning deremot, att, jemlikt första momentet af § 8 i utskottets nu föreliggande förslag, icke någon afgift skall erläggas för köttbesigtning. Det är naturligtvis alldeles uppenbart, att denna förändrade bestämmelse tillkommit genom en eftergift från deras sida, som önskat att få behålla paragrafen oförändrad, sådan dess lydelse var från början. Jag var, såsom herrarne veta, reservant emot utskottets första betänkande

Lagförslag
ang. kött-
besigtning och
slagthus.
(Forts.)

Lagförslag
ang. kött-
besigtning och
slagthus.
(Forts.)

och hade önskat, att det förslag, som Kongl. Maj:t framlade förra året och som upptagits af motionärerna, hade äfven i denna del oförändradt vunnit framgång. Men det visade sig inom utskottet, då frågan efter återremiss der behandlades, att det icke var möjligt att vinna detta, och för att icke genom att hålla strängt härpåvälla frågans fall, syntes det mig och de öfriga ledamöter inom utskottet, som önskade framgång åt frågan, riktigare att afstå från yrkandet i denna del och medgifva befrielse från afgift för köttbesigtning. Derför tala ju ock, såsom utskottet anför i sin motivering, mångahanda skäl. Då det icke kan förnekas, att köttbesigtningen i första hand är för staden fördelaktig, så må det icke synas så obilligt, att staden underkastar sig den dermed förbundna kostnaden utan anspråk på ersättning derför. Ett annat förhållande är med slagthus, och enligt utskottets förslag skulle staden för sina kostnader derutinnan i viss mån få godtgörelse genom rättighet att i afgifter enligt taxa uppbära äfven ränta på anläggningkapitalet. Reservanterna hafva emellertid i sin reservation yrkat, att denna bestämmelse skulle utgå, och skälet dertill är farhågan, att taxan skulle blifva oskäligt hög, till skada för landtmännen. Det ligger emellertid, synes det mig, i hvarje stads eget intresse att se till, att taxan icke blifver högre, än att slagthuset gerna och ofta anlitas, ty det är ju till stadens fördel, att så sker. Deri ligger, enligt mitt förmenande, ett korrektiv mot att, såsom man befarat, kostnaderna skulle blifva högre, än skäligt är, och medföra för köttproducenterna någon afsevärd tunga. Erfarenheten från andra länder i detta fall är ju fullkomligt lugnande, då, så vidt känt är, några dylika missförhållanden der icke uppstått.

Jag skall slutligen, med anledning af herr Lemans betänkligheter mot borttagandet ur motionärernas, d. v. s. Kongl. Maj:ts, förslag af § 9, be att få upplysa, att orsaken dertill är, att, då denna lag skall blifva af civillags natur, deri icke kan intagas en dylik bestämmelse, hvilken har sin rätta plats i en administrativ författning. Utskottet hyste fördenskull grundade farhågor för att, om i föreliggande lagförslag en sådan bestämmelse blefve inryckt, detsamma skulle vid granskning i högsta domstolen framkalla grava anmärkningar. Då dessutom alldeles samma ändamål, som afses med § 9, kan vinnas genom en administrativ författning, så finnes icke något giltigt skäl mot den förändring, som utskottet har tillåtit sig, helt och hållet i syfte att genom förslaget affattande i så riktigt form som möjligt bidraga till dess framgång.

Jag yrkar för den skull bifall till lagutskottets förslag.

Friherre von Kræmer: Jag har tillåtit mig begära ordet för att äfven i fråga om denna paragraf instämma i herr Ölanders yrkande om bifall till herr Ohlssons reservation. Hvad angår den anmärkning, som af en talare blifvit framställd mot ett stadgande i utskottets förslag, som äfven i herr Ohlssons reservation upprepats, att "för köttbesigtning, anställd på grund af § 1, erlättes icke någon afgift", så skulle jag nära nog vara benägen

att sluta mig till den ärade talarens mening, att nog kunde det vara billigt, att vid köttbesigtning också någon ringa afgift finge upptagas, i synnerhet som allmänheten är van vid att få erlægga afgift för besigtning af svinkött. Men vare det fjerran från mig att vilja splittra rösterna för en så ringa meningsskiljaktighets skull!

*Lagförslag
ang. kött-
besigtning och
slagthus.
(Forts.)*

Hvad angår det andra momentet, så anser jag, att herr Ohlsson har haft ofantligt rätt i sitt yrkande, att de sista orden — om ersättning jemväl för ränta å anläggningskapitalet — skulle utgå. Jag vill med anledning af den föregående talarens förmodan, att den uteslutna § 9 skulle kunnat föranleda anmärkningar vid lagförslagets granskning i högsta domstolen, hemställa, huruvida icke mycket gravare anmärkningar skulle kunna framställas mot ett så rent af obestämdt stadgande, som att städerna skulle få upptaga en afgift så stor, att den betäckte "räntan på anläggningskapitalet", hvilken ränta det ju kunde falla det ena samhället in att beräkna efter 6 procent, under det att det andra beräknade den efter 3 procent, så att afgifterna blefve helt olika. Någon begränsning i det afseendet finnes ju icke här angifven? Dessutom, om man vill framgång åt en sak, som är så ny och som åsamkar köttproducenterna sådana kostnader och besvär som slagtvång, är det bra obilligt att begära, att städerna genom afgifter skola få ersättning icke blott för underhåll och förvaltning, utan äfven för ränta å anläggningskapitalet. Man har sagt, att en sådan anläggning i Stockholm skulle kosta bortåt tre millioner; det blir således 120,000, 150,000 eller 180,000 kronor i ränta, allt efter olika räntefot, som skulle utgå från dem, som vilja begagna sig af slagthuset. Jag hemställer, huruvida det icke vore att från första stund göra saken rent af förhatlig. Jag vågar således, i trots af motgången vid föregående paragraf, hoppas, att kammaren ville medgifva den förändring i den föredragna paragrafen, att herr Ohlssons reservation i denna del vunne bifall.

Herr Walldén: Just ur den af den föregående talaren antydda synpunkten af angelägenheten att bereda framgång åt ifrågasatt sak tror jag i olikhet med honom, att det är klokt och riktigt, ja, till och med nödvändigt att bifalla lagutskottets förslag i andra momentet oförändradt, d. v. s. med bibehållande af dessa sista ord: *jemte ränta å anläggningskapitalet*. Det lär icke vara kammarens ledamöter obekant, att dessa stora, moderna, fullt tidsenligt inrättade slagthus äro ganska dyrbara inrättningar och kräfva mycket stora anläggningskostnader. Också hafva de städer, som gjort de framställningar till Kongl. Maj:t i ämnet, hvilka föranledt hela frågans upptagande vid Riksdagen, gjort dessa framställningar under förutsättning, så vidt jag icke missminner mig, dels att de skulle få uppbära afgift för besigtningen efter taxa och dels att de, äfven efter taxa, skulle få uppbära ersättning för underhåll och förvaltning af slagthuset samt ränta å anläggningskapitalet, ja, jag tror till och med, att på något håll ifrågasattes att få i ersättningen inräkna äfven amortering af sjelfva anläggnings-

Lagförslag
ang. kött-
besigtning
och slagthus.
(Forts.)

kapitalet — detta sistnämnda är jag dock icke fullt säker på. Nu vill man — och jag kan icke bestrida, att det kan hafva något skäl för sig — att städerna sjelfva skola betala hela besigtning-kostnaden, och denna blir naturligtvis icke billigare derigenom, att man fordrar, att all besigtning skall verkställas genom legitimerad veterinär. Men om man nu dertill skulle, såsom af ett par talare yrkats, utesluta städerna från möjligheten att erhålla ersättning för ränta å anläggningskapitalet, då fruktar jag, att saken kommer i ett helt annat läge, än den var, då dessa städer gjorde sina framställningar, och att stadsfullmäktige — hvilka ju äro beskattningsmyndigheter — i åtskilliga städer skola draga sig för eller tveka att under sådana förhållanden besluta sig för anläggandet af dylika dyrbara anstalter, åtminstone i fullt tidsenligt och ändamålsenligt skick, och då hade man ju icke vunnit det med denna lag afsedda ändamålet. Jag återkommer således dertill, att vill man verkligen, att dessa slagthus skola komma till stånd — och det erkännes ju vara en inrättning af stor nytta icke blott i hygieniskt afseende, utan äfven i landtbruksekonomiskt — då tror jag, att det är alldeles nödvändigt att bifalla lagutskottets förslag i denna del. Jag kan icke heller finna, att det ligger någonting orättvist eller obilligt i denna bestämmelse. Ty i dessa slagthus komma att vidtagas icke blott hygieniska, utan äfven en hel del andra ganska dyrbara anordningar, hvilkas ändamål är att minska arbetskostnaderna vid slagt, att möjliggöra köttets förvarande på bästa sätt under en längre tid och att bereda tillfälle till att på det mest praktiska och rigtiga sätt tillvarataga alla delar af det slagtrade kreaturet, allt fördelar, som ju måste anses vara afsevärda för dem, som begagna sig af slagthuset. Jag kan således, som sagdt, icke finna någon obillighet uti, att desse också bidraga till att betala räntan på det stora derå nedlagda kapitalet.

På grund af det anförda tillåter jag mig yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Odelberg, Theodor: Jag förstår mer än väl, att reservanternas förslag, att städerna ej skola hafva rättighet att beräkna ränta å det kapital, som nedlägges i uppförandet af offentliga slagthus, kan af mången godkännas, då man har sig bekant, att somliga städer ej rygga tillbaka för uppförandet af slagthus, beräknade att medföra en utgift af 4 millioner kronor, och man med säkerhet kan förutse, att det blir jordbruket, som får betala denna ränta, men jag kan likväl ej annat än yrka bifall till utskottets förslag, ty med antagandet af reservanternas ifrågasvarande förslag, skulle med all säkerhet, till oberäknelig skada för vår köttexport, den tidpunkt ytterligare framskjutas, då vi kunna påräkna att i våra exporthamnar se slagthus uppförda. För öfrigt synes mig en dylik bestämmelse obillig, då man i en följande paragraf, nemligen den 10:de, föreskrifvit, att stad skall vara skyldig att, då offentligt slagteri uppföres, inlösa alla i privata personers ego inom staden befintliga slagterier.

*Lagförslag
ang. kött-
besigtning
och slagthus.
(Forts.)*

Friherre von Kræmer: Blott ett par ord. Jag instämmer helt och hållet i den första hälften af den siste talarens yttrande, men deremot icke alls i den senare hälften. I den förra delen af anförandet har den ärade talaren just framhållit hvad jag ämnade påpeka, då jag ännu en gång begärde ordet, nemligen att den, som får betala räntan å anläggningsskapitalet, det blir landtbrukaren, som göder slagtkreaturen, och icke slagturen i staden. Det är alldeles gifvet, att när landtbrukaren hädanefter säljer sina göd-oxar till slagturen från staden, hvilken är ute på landet och ser sig om efter slagtboskap, så kommer landtbrukaren att få höra långa tal om huru omöjligt det är för slagturen att betala samma pris som förr i verlden, enär det blifvit så ofantligt dyrt att slakta, sedan man fått slagthus i staden. Nog blir det landtbrukaren som här får betala fiolerna, och jag hemställer till herrarne, om landtbruket verkligen befinner sig i så lysande ställning, att vi nu böra härmed betunga det. Jag tror, att man på detta sätt kan göra hela saken rent af förhatlig.

För öfrigt är det nog så, att det icke är blott landtbruket, som härigenom skulle blifva betungadt, ty det är klart, att slagturen också vid försäljning i staden af kött skall för andra gången tala om huru stora kostnader som äro förenade med slagten, och så stegras köttpriserna i städerna till den fattiga befolkningens förfång.

Denna bestämmelse gör det vidare omöjligt att i lagen införa det enligt mitt förmenande sunda administrativa tillägget, att slagthustväng skulle tillämpas inom en viss rayon utomkring de större städerna, hvarigenom man undginge de slagterier utanför dessa städer, hvilka gifvit anledning till hela denna fråga.

Då således alltid endera parten måste blifva lidande, antingen städerna, derför att de icke erhålla ränta på anläggningsskostnaden, eller också landtbrukarne genom keatursprisets nedtryckande och den fattiga befolkningen i städerna genom stegring af priset på kött, men städernas lidande säkerligen blir det mindre, och då dessutom bifall till utskottets förslag skulle göra det omöjligt att utsträcka den åsyftade kontrollen till rayonen utomkring de stora städerna, så är det tydligt för mig, att herr Ohlssons förslag bör hafva företräde, och jag får derför förnya mitt förra yrkande under uttalande af den förhoppning, att kammaren måtte i detta fall tillmötesgå önskningarna om bifall till reservationen.

Herr Wijk: Jag vidhåller helt och hållet de åsigtter jag uttalade förra gången, denna fråga var före i kammaren. Jag önskar att städerna måtte erhålla skälig ränta på anläggningsskostnaden, och jag är förvissad om att, i händelse reservanternas förslag skulle gå igenom, man skulle aflägsna sig från, i stället för att närma sig lösningen af denna fråga.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lemman: Då jag förra gången hade ordet, hade jag ingen anledning att yttra mig angående herr Ohlssons reservation, och jag har derför nu tillåtit mig, ehuru tiden är långt framskriden,

Första Kammarrens Prot. 1897. N:o 26.

Lagförslag
ang. kött-
besigtning
och slagthus.
(Forts.)

att begära ordet för att något yttra mig om denna reservation. Jag sade, då slagthuslagen för någon tid sedan i kammaren föredrogs, och jag vidhåller det fullkomligt, att, om man alltför mycket kringsskär städernas rätt, så kan det inträffa, att vi väl få en slagthuslag, men i allt fall inga slagthus. Det tyckes mig för öfrigt vara orättvist, om lagstiftningen icke skulle tillåta att den, det må vara en kommun eller annan, som bedrifver en industriell inrättning — och ett slagthus är en sådan inrättning — skulle få beräkna sig till godo hvad som är nödigt för att förränta anläggningskostnaden. Det är, äfven om räntegodtgörelse medgifves, någorlunda säkert, att slagthusrörelsen ej kommer att medföra betydliga utgifter för städerna. Deremot kommer, enligt de uppgjorda kalkylerna, kostnaden för dem, hvilka begagna slaghuset och hvilka ju i alla händelser få full valuta för sina afgifter, att i en ytterst ringa mån ökas, ifall ränta å anläggningen får beräknas. Jag håller därför före, att de, som anslutit sig till reservationen, förbisett de verkningar, ett bifall härtill skulle hafva.

Här har tvistats om hvem som till sist får betala afgiften; jag anser ej lämpligt att nu inlåta mig på en dylik principvist. Men jag anser, att rättvisan fordrar, att de, som upplåta sådana etablissemang som de ifrågavarande, ock må erhålla skälig ränta på sina kostnader. Det tillhör Riksdagen att häfda och tillgodose hvad som är rätt och billigt samt att icke stiffta lagar, hvarigenom särskilda samhällen eller samhällsklasser ensidigt betungas. Det är därför icke i städernas, utan i rättvisans intresse, som jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på förevarande paragraf yrkats, dels att densamma skulle godkännas i enlighet med utskottets förslag, dels ock, af herr *Ölander*, att paragrafen skulle godkännas med den lydelse, som föreslagits i den vid utskottets föredragna memorial fogade reservation.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på godkännande af paragrafen i enlighet med utskottets förslag vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 8 § i lagutskottets förslag till lag angående köttbesigtning och slagthus, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, godkännes 8 § med den lydelse, som föreslagits i den vid utskottets memorial n:o 53 fogade reservation.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—61;

Nej—22.

Öfriga delar af lagförslaget.

Godkändes.

Utskottets i memorialet gjorda hemställan.

Förklarades besvarad genom kammarens beslut vid föredragningen af lagförslaget.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande lagutskottets den 28 och 30 sistlidne april förordlagda utlåtande n:o 54, i anledning af väckt motion angående ändringar i lagarne om aktiebolag och om registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet den 28 juni 1895.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Herr Berlin: Då jag till medreservant inom lagutskottet i denna fråga har utskottets ordförande, skulle det kunna synas öfverflödigt, att jag begärt ordet, men jag har i föreliggande fall en särskild anledning att angifva motiven till min afvikande mening.

Under handläggning, ifrån tillkomsten af lagen om handelsregister, firma och prokura, af till denna lag hörande ärenden har jag nemligen kommit till den erfarenhet, att rättigheten att antaga prokurist för vissa aktiebolag är synnerligen vigtig. Redan innan denna lag tillkom, begagnades prokurister af ett antal aktiebolag, och sedan dess hafva många aktiebolag i Stockholm gjort anmälningar om anställande af prokurister och fått dessa anmälningar registrerade. Registreringsmyndigheten har dervid endast uppstått såsom vilkor, att prokuristernas anställande skulle ske på grund af bolagsstämans bemyndigande.

De antagna prokuristerna hafva användts dels för den dagliga förvaltningen, dels ock — och i synnerhet — för tienstgöring vid afdelningskontor. Om ett aktiebolag, hvars styrelse har sitt säte

Ifrågasatt rätt till antagande af prokurist för aktiebolag.

Ifrågasatt rätt till antagande af prokurist för aktiebolag.
(Forts.)

i Stockholm, behöfver i landsorten anlägga ett afdelningskontor och önskar åt dess förvaltning bereda en större handlingsfrihet, finnes enligt nu gällande lagstiftning ingen annan möjlighet öppen för bolaget, än att till afdelningskontoret sända en eller flere styrelseledamöter. Man måste medgifva, att utfärdandet af en prokurafullmakt för en disponent är en vida mer praktisk utväg.

Utskottet har i den föreslagna lagbestämmelsen sett en fara, bestående deri, att, såsom utskottet säger, "ett medgifvande för styrelsen att antaga prokurist skulle göra det möjligt för personer att låta välja sig till styrelseledamöter i en mängd aktiebolag för att i dem alla uppbära arfvode men öfverlemna skötandet af största delen af bolagens angelägenheter åt prokurister". Denna fara synes för mig åtminstone vara uppkonstruerad och är dessutom på förhand förekommen genom det i motionen föreslagna stadgandet om, att det skall erfordras bolagsstämmans medgifvande, för att styrelsen skall kunna antaga prokurister. Jag skulle också såsom stöd för min öfvertygelse om obefintligheten af denna fara kunna åberopa mig på och uppgifva flera mycket gamla och mycket aktningvärda aktiebolag här i Stockholm, hvilka användt prokurister under den tid, då sådant var tillåtet, och om hvilka det visserligen icke kan antagas, vare sig att de skulle hafva gjort detta, derest de ansett sig derigenom äfventyra sina aktieegares rättssäkerhet, eller att de anställt prokurister för nöjet att se sina styrelseledamöter i ostördt lugn åtnjuta dryga arfvoden.

Jag befarar icke en sådan användning af den föreslagna bestämmelsen, i händelse lagändringen nu skulle gå igenom, och då denna lagändring icke innebär något nytt eller opröfvadt utan endast en återgång till hvad som faktiskt förefunnits nära ett tiotal af år, anhåller jag att i denna del få yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr Philipson: Anledningen, hvarför jag vid denna sena timme vågar uppträda och taga kammarens tid i anspråk, är i första rummet den, att då jag varit ledamot i aktiebolagskomitén och således der deltagit i behandlingen af denna fråga, jag haft tillfälle sätta mig in i densamma och des-utom är mycket intresserad af att den ej af Riksdagen får en enligt min mening otillfredsställande lösning. Frågan om rättighet för en styrelse att med bolagets medgifvande sjelf utse prokurist förelåg i denna komité ganska länge och skärskådades från alla synpunkter, hvarvid komitén slutligen kom till det beslut att föreslå den bestämmelse, som den nuvarande lagen innehåller och hvilket förslag äfven vunnit godkännande så väl af högsta domstolen som af Kongl. Maj:t och nu senast af lagutskottet. — Jag har derfor funnit mig böra uppträda till försvar för utskottets hemställan samt något genmäla å hvad den siste talaren anført.

Det torde då vara nödvändigt att genast för eder, mine herrar, uppläsa lagens nu gällande bestämmelse om hvad prokura är. Denna bestämmelse återfinnes i § 25, 3 kap., i lagen om handelsregister, firma och prokura och lyder sålunda: "Har innehafvaren

af en i handelsregister införd firma meddelat viss man fullmagt, som uttryckligen förklarar vara prokura, eller har han annorledes utmärkt någon såsom sin prokurist, ege denne att, i allt hvad till bedrifvande af hufvudmannens rörelse hörer, handla å hans vägnar och teckna hans firma; dock må prokuristen ej afhända hufvudmannen hans fasta egendom eller medgifva in-teckning deri, med mindre han blifvit dertill uttryckligen bemyndigad.“

Ifrågasatt rätt till antagande af prokurist för aktiebolag.
(Forts.)

Motionären hemställer nu om en ändring i aktiebolagslagen. Denna lag har, såsom jag till en början vill för kammaren påpeka, trädt i kraft den 1 januari 1897 och har sålunda nu tillämpats endast fyra månader och tre dagar, och jag hemställer, redan med hänsyn härtill, huruvida det kan vara skäl att så snart göra ändring i denna lag.

Men vidare kan en lagändring anses önskvärd först, när man känner och erkänner behovet af ändringen, och i olikhet med den föregående talaren vågar jag påstå att, hurudana förhållandena i detta afseende än må vara i Stockholm, så har åtminstone så vidt jag vet i landsorten icke uttalats någon önskan, långt mindre yppats något behof af att aktiebolagens styrelser skulle hafva rättighet, om bolagsstämma sådant medgifvit, att antaga prokurist.

Enligt aktiebolagen intager bolagets styrelse icke någon så underordnad ställning, att den kan anses uteslutande vara blott en verkställande myndighet, utan styrelsen har att för bolaget i många och ofta viktiga angelägenheter fatta beslut, hvilka beslut kunna vara af för svenska förhållanden betydande beskaffenhet. Nu säger 40:de § i denna aktiebolagslag beträffande styrelsen:

“Ledamot af styrelsen skall vara i Sverige bosatt svensk eller norsk undersäte, der ej för särskildt fall Konungen medgifver, att styrelsen må till viss del, dock högst en tredjedel af hela antalet, bestå af främmande undersåtar eller å utrikes ort bosatte svenske eller norske undersåtar.“ Styrelsen skall således enligt lag bestå af svenske eller norske undersåtar, men den prokurist, styrelsen efter motionärens förslag skulle kunna antaga med bolagsstäm-mans begifvande, han kan vara utländing, och till följd af bestämmelserna om prokura skulle denne utländing kunna med styrelsens hela magt och befogenhet ej allenast verkställa de bolagets angelägenheter, som bolaget för sin verksamhet utstakat, utan äfven fatta beslut angående densamma, dess utsträckning m. m., något som icke öfverensstämmer med andan eller meningen af § 40 i aktiebolagslagen.

Redan den urkund, som framlägges vid inbjudning till teckning af aktier i ett nytt bolag, tillkännagifver också, huru styrelsen skall vara sammansatt. Der står nu t. ex., att styrelsen skall bestå af tre personer, men ingenting säges om att en prokurist kan anställas, och så tecknar en person aktier, viss om att styrelsen skall sjelf och icke genom prokurist svara för bolaget och handhafva dess angelägenheter, men sedan skulle det kunna hända, att styrelsen, i stället för att vilja sjelf sköta bolagets angelägenheter, redan på dess första bolagsstämma söker få medgifvande att tillsätta en prokurist, som bolagsmännen icke alls känna och hvars

*Ifrågasatt rätt
till antagande
af prokurist
för aktiebolag.
(Forts.)*

namn den ej heller behöfver uppgifva. Nu svarar man mig, att det är alls icke meningen, att styrelsen skall få tillsätta prokurist, med mindre än att bolagsstämman dertill gifver sitt samtycke, och att detta naturligtvis på bolagsstämman ytterst beror och så står det också i motionen. Men det är dock icke ifrågasatt att bolagsstämmor sjelfva skulle utnämna prokuristen, utan dessa skulle blott på bolagsstämman medgifva styrelsen att skaffa en sådan, och huru det ofta tillgår på bolagsstämmor efter måhända föregångna bearbetningar, känna vi nog litet hvar.

Jag antager vidare, att bolagsmännen till följd af yrkanden på första bolagsstämman åt sig utsett en styrelse, bestående af exempelvis A. B. och C., emedan bolagsmännen hafva förtroende för dessas kapacitet och veta, att de äro dugliga och skickliga personer, som de antaga skola väl sköta bolagets angelägenheter, ty eljest skulle bolagsmännen icke välja dem, men det är derför icke sagdt, att man kan hafva eller har lika stort förtroende för deras omdömesförmåga i val af exempelvis herr D. eller någon annan herre såsom prokurist och lämplig till skötande af bolagets angelägenheter. Och bolaget hade dock afsett att dessa styrelseledamöter skulle sjelfve handhafva bolagets angelägenheter, men sedan de väl tillsatt prokurist, så resa de måhända till landet och låta D. fullgöra deras åtagna åligganden. Visserligen är det sant, att det är bolagsmännen, som skola lemna medgifvande åt styrelsen att tillsätta prokurist, men deraf följer icke, att de vilja vara med om att hafva till prokurist den, som styrelsen utser, och hvars arfvode bolaget får betala, och styrelsen tillsättes af bolagsstämman, jag beder att för herrarne få betona detta, kanske dock först efter votering, men prokuristen skulle tillsättas af styrelsen och af dem ensam.

För min del måste jag derför anse det ganska vådligt att borttaga förbudet att anställa prokurist hos aktiebolag.

Här har blifvit sagdt, att det är icke alltid som personer söka blifva styrelseledamöter blott för att få arfvode. Detta är mycket riktigt, men sådana fall förekomma. Jag känner flere fall, då personer ingått i bolag endast under det vilkor, att de skulle blifva insatta i styrelsen, och sådant kan nog inträffa hädanefter också. — Det kan nog också inträffa, att till styrelseledamöter väljas personer, som hafva endast föga kännedom om den verksamhet, de slags affärer, som bolaget ämnar bedriva. Dessa skulle, om denna lagändring antoges, säkert skaffa sig en prokurist, som finge, fri från allt det ansvar, som åligger styrelsen, sköta angelägenheterna. Ginge det sedan illa, komme styrelsen blott att säga: ja, det var skada, att vi tillsatte en oduglig prokurist, men vi misstogo oss på honom.

Man har här sagt, att denna ändring emellertid skulle vara mycket önskvärd. Men hvilka äro då de, som önska den? Jo, antagligen de styrelseledamöter, som icke vilja utföra det arbete, hvartill de blifvit utsedde. Deremot betviflar jag, att någon hört bolagsmännen i allmänhet anse ändringen nödig.

Vidare har det sagts, att prokuristen behöfdes hos sådana bolag, som hafva afdelningskontor i landsorten t. ex., då bolagen annars skulle vara tvungna att ditskicka styrelseledamöter att förestå dessa afdelningskontor. Jag ber dock om förlåtelse, att jag ej rätt förstår det talet. Jag förestod under många, ja 28 år sjelft ett sådant afdelningskontor och jag var icke ledamot i bolagets styrelse, men jag hade *fullmagt*, och en fullmagt gillade både styrelsen och jag såsom lämpligare och bättre än prokura. Med stöd af fullmagten kunde jag handhafva affären enligt erhållen instruktion med samma rätt, som om jag vore den, som bestämde öfver sjelfva afdelningskontorets angelägenheter under viss begränsning; någon prokura med dess vidt gående befogenhet behöfde jag således ej.

Ifrågasatt rätt till antagande af prokurist för aktiebolag. (Forts.)

Här har äfven talats om förhållandet i utlandet, särskildt i Tyskland. Det är fullkomligt sant, att man i Tyskland har rättighet tillsätta prokurister för aktiebolagen, och i bolagskomitén togo vi också allvarlig hänsyn härtill, men jag ber att få upplysa, att i Tyskland icke förekommer, att ett bolag har en styrelse, som får ensam *besluta* åtgärders vidtagande för bolaget, utan styrelsen är der vanligen en endast verkställande myndighet. Man har, som bekant, i Tyskland ett så kalladt *Verwaltungsrath*, hvilket oftast ensamt eller också gemensamt med styrelsen eller på förslag af denna *beslutar* om hvad, som skall af styrelsen i detta fall företagas eller utföras. Fråga väcktes i komitén om att föreslå bestämmelser om ett sådant *Verwaltungsrath* äfven för vårt lands aktiebolag, men af flera skäl, och då det äfven ansågs kunna medföra svårigheter att få tillräckligt antal personer, lämpliga att kunna göra nytta uti en så till antalet förstörad administration med dess ökade kostnad, så förföll der frågan. Om man nu hade en motsvarighet till ett sådant *Verwaltungsrath*, ett slags öfverstyrelse, skulle styrelsen lätt sjunka ned till att blifva nästan likställd med en verkställande direktör, och då kunde den utan stor skada få hafva en prokurist tillsatt af öfverstyrelsen och styrelsen.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Olander: Då i 44 § af nu gällande lag angående aktiebolag, som utfärdades så sent som den 28 juni 1895, och således för mindre än två år sedan, stadgas, att prokurist icke får antagas af aktiebolag, får man väl antaga, att regering och Riksdag hade giltiga skäl för ett dylikt stadgande. Skälet är kortfattadt och finnes angifvet i motiven till lagen på följande sätt: "Då styrelsen är vald för att handhafva bolagets angelägenheter, synes den ej böra få undandraga sig sina åligganden genom att antaga prokurist; ej heller lärer något behof förefinnas för bolaget att, vid sidan af den för handhafvande af bolagets angelägenheter utsedda styrelsen, meddela prokurafullmagt." Mot dessa motiv gjorde högsta domstolen icke någon anmärkning, och Riksdagen måste naturligen hafva gillat dem genom att antaga ifrågavarande bestämmelse. Hvad har nu efter knappa två års förlopp kunnat

Ifrågasatt rätt till antagande af prokurist för aktiebolag. (Forts.) inträffa, som gjort detta stadgande olämpligt och betagit dessa motiv deras gällande kraft?

Motionären har härför icke angifvit några skäl; han har endast sagt, att "ett utveckladt näringslif icke torde medgifva undvarandet af prokurister för aktiebolagen", i hvilket afseende han såsom vittnesbörd åberopar "lagstiftningen hos våra största kulturländer". Men man kan icke gerna antaga, att under denna korta tid näringslifvet erhållit en sådan utveckling, att hvad som stadgades för två år sedan icke skulle kunna passa för nuvarande förhållanden. Det är tydligt, att hvad regering och Riksdag då ansåg lämpligt eller olämpligt icke kan under dessa två år hafva förlorat något af sin giltighet. Det går väl icke an att i en så ny lag, tillkommen efter långa förberedelser och noggran pröfning, göra ändringar, så snart någon finner ett eller annat stadgande deri icke vara med sin fördel förenligt.

Hvad beträffar åter att lagstiftningen i våra största kulturländer medger prokura för aktiebolag, antager jag, att vi äro berättigade att ordna vår lagstiftning efter de förhållanden, som gälla i vårt land, på det för dessa förhållanden lämpligaste sättet. Liksom vi äro skyldiga att i våra handelsförbindelser med utlänningen rätta oss efter utlandets lagar, böra väl också utlänningarne i sina förbindelser med oss respektera våra lagar och rätta sig efter dem. Det vore naturligen mycket bekvämt för en styrelse att till en prokurist öfverlåta de skyldigheter och det ansvar, den åtagit sig, men just till följd af det olämpliga häri, har detta förbud meddelats. Och det vore väl högst besynnerligt, om vi skulle ändra, hvad vi anse lämpligt för våra förhållanden, derför att utlänningarne icke finna behag deri. Dessutom har man ännu för liten erfarenhet af lagens verkningar. Den får väl lof att tillämpas något längre än två år, innan man företager sig att deri göra ändringar.

Åberopande i öfrigt, hvad förut yttrats af talare, som hysa samma åsigt som jag, yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr Almgren, Oscar: Då jag haft den äran att tillhöra den skandinaviska komité, som afgifvit det första lagförslaget angående firma och prokura, skall jag tillåta mig säga några ord i den föreliggande frågan.

Jag ber dervid få fästa uppmärksamheten på, att komitén enhälligt var af den åsigt, att någon fara icke föreläge, derest aktiebolag gifves rätt att tillsätta prokurist. Det visade sig också under den ganska långa tidrymd, då en sådan tillåtelse för aktiebolag var gällande, att något missbruk icke skedde. Man hade kunnat vänta, att herr Philipson till stöd för sitt uttalande upp gifvit något enda exempel derpå, att under den tiden skada uppkommit på grund af att aktiebolag tillsatt prokurist. Men så skedde ej. I Tyskland har denna fråga behandlats på ett sätt, som påminner om det läge, hvori frågan nu befinner sig. I Tyskland föreslogs först detsamma, som nu gäller här, så att aktiebolag ej skulle få tillsätta prokurist. Men under förslagets be-

handling framkommo så stora betänkligheter mot förslaget i denna del, och det gjordes så kraftiga yrkanden på, att aktiebolag skulle erhålla denna rätt, att vid förslagets slutliga behandling det blef aktiebolagen medgifvet att tillsätta prokurister.

Ifrågasatt rätt till antagande af prokurist för aktiebolag (Forts.)

Jag skall be att få framhålla blott ett par exempel på de anledningar, som göra det äfven hos oss önskligt att hafva denna rätt inrymd åt aktiebolagen. Det ena fallet är redan framhållet — det är, då aktiebolag har så stora affärer, att det har filialer. Det är då olämpligt att för hvarje filial tillsätta särskild styrelse. Det andra fallet tror jag inträffa ofta i vårt land och med åren torde komma att än oftare förekomma. Det är, när hufvudmannen för en affär faller ifrån och arfvingarne anse det lämpligast att ombilda affären till ett aktiebolag. I den gamla affären finnes redan en prokurist, en sedan gammalt betrodd bokhållare. När nu aktiebolaget bildas, skulle denne icke kunna få prokura. Sådan skulle fråntagas honom, och han skulle ej kunna få anlitas på enahanda sätt som förut, så vida nemligen arfvingarne ej vilja gifva honom plats i styrelsen. Men i sådana familjebolag kunna omständigheterna ofta vara sådana, att man icke vill släppa in en främmande i styrelsen, ehuru man icke har något emot, att den gamle bokhållaren har prokuran kvar.

Här har fästs uppmärksamheten på, huru vigtig prokuran är och huru stort förtroende den innebär. Just deri ligger garantien för att bolagsstämman icke lättsinnigt gifver styrelsen i uppdrag att tillsätta prokurist, utan noga betänker sig, innan den så gör.

Vidare har det sagts, att det är för tidigt att ändra en lag, som icke varit i tillämpning mer än några månader. Jag frågar, om det icke är bättre att fortast möjligt ändra den än låta den tillämpas längre tid under ökadt missnöje. Då från ena hållet framhålles, att här föreligger ett verkligt behof, medan från motsidan icke kunnat visas, att under de 9 år, rättigheten funnits, någon skada skett, så yrkar jag bifall till reservationen.

Herr Hasselrot: Enär jag är reservant i ämnet, tillåter jag mig yttra några ord. Då man lagstiftar för affärlifvet, tror jag man bör hafva den grundsats stadigt för ögonen att icke lägga mer band på rörelsen, än nödigt är, och med tillämpning häraf i förevarande fall, synes mig uppenbart, att man icke bör lägga hinder i vägen för en bolagsstämma att, då den finner så med sin fördel förenligt, bemyndiga sin styrelse antaga prokurist. Af hvad förut yttrats tyckes framgå, att fall kunna finnas, då det är för stämman och styrelsen fördelaktigt att antaga en prokurist.

Ty är förhållandet så, som herr Philipson säger, att majoriteten på en bolagsstämma har förtroende för styrelsen, men icke för en prokurist, som styrelsen kan antaga, så medgifver den icke prokuristens antagande. Men har den deremot förtroende för styrelsens val af prokurist, så gifver den styrelsen ett sådant bemyndigande. Det ligger i sakens natur, att affären kan vara så stor, att t. ex. räkningar, fakturor och dylikt måste af styrelsen öfverlemnas åt andra. Man säger, att då kan styrelsen gifva fullmakt, men detta

*Ifrågasatt rätt
till antagande
af prokurist
för aktiebolag.
(Forts.)*

har den olägenheten, att tredje man måste försäkra sig om, att den, som skall handla på bolagets vägnar, har en fullmagt, daterad samma dag, som uppdraget utföres, ty eljest kan man icke vara säker, att ej fullmagten är indragen. Med prokura är det ett annat förhållande. Den gäller, tills den blir offentligen återkallad. I affärer med utlandet lär det vara så, att man är absolut nödgad att emot lagens stadgande använda beteckningen "p. p.", därför att utlåndingen icke gör affärer, om den, som svarar å bolagets vägnar, endast åberopar fullmagt. Om nu så är, att bestämmelsen i fråga redan ledt till olägenheter och tvingat aktiebolag att bryta mot lagen, synes det nödigt att göra den begärda ändringen så fort som möjligt och icke afvakta vidare resultat. Flertalet af våra affärsmän, hvilka bäst kunna bedöma saken, önska denna ändring, och i rent juridiskt hänseende är det likgiltigt, hvilketdera, som bestämmes.

Jag yrkar alltså bifall till reservationen.

Herr Philipson: Endast ett par ord! Jag måste upplysa den siste ärade talaren, att de meddelanden, han lemnade, berodde på ett misstag. Jag har i många år icke såsom prokurist, utan såsom fullmäktig drifvit affärer med utlåndingar, och ännu har ej händt, att de ej godkänt de transaktioner, hvilka jag haft med dem.

Gent emot hvad herr Almgren anförde, vill jag påvisa ett förhållande, som han känner lika väl som jag. Om den gamle prokuristen icke anses böra insättas i det nybildade aktiebolagets styrelse, men denne vill fortfarande använda honom, så kan han ju erhålla fullmagt.

Herr Rudebeck: Blott några få ord! Den näst föregående talaren har anført såsom skäl för sin mening, att han fått den uppfattningen, att flera affärsmän yrkat från sin ståndpunkt bifall till ändringen angående antagande af prokurist för aktiebolag.

Jag har också sökt meddela mig med affärsmän, särskildt dem, som hafva erfarenhet och kännedom om bolags verksamhet, och jag har dervid fått en motsatt uppfattning mot den förre talarens. Jag har från flera personer, som måste anses fullt tillförlitliga, fått den upplysningen, att den ifrågasatta bestämmelsen af en del anses, lindrigast sagdt, icke behöflig och af en annan del åter långt ifrån önskelig. Det framgår häraf tydligt, att meningarna mellan affärsmän, som äro förtrogna med bolagsförhållanden, äro från hvarandra vidt skilda. Jag hemställer då, om det kan vara skäl att ändra en lagbestämmelse, som vid nyligen föregående granskning utan meningsskiljaktighet antagits, och som varit gällande blott under några få månader, och antaga en ny bestämmelse, för hvilken, så vidt jag kunnat inhemta, icke gifvits något mera erkänt skäl eller åberopats något annat motiv än en uppgift, att vissa bolag icke kunde undvara prokurist. Om åtminstone affärsmännen vore eniga härom, skulle jag böja mig för deras sakkännedom, men när meningarna bland dem icke äro stadgade, synes det betänkligt att på så lösa grunder utbyta ett en gång

godkändt stadgande, hvars tillämpning icke hunnit visa sig med-
föra någon skada, mot ett nytt, hvars gagn är omtvistadt.

I allmänhet synes det mig betänkligt, detta oupphörligt ändrandet af lagar, så att de knappt hinna tillämpas, innan de ändras, ett förfarande, som är allt annat än nyttigt för dem, som lagen berör, och ännu betänkligare blir det, om ändringen ej har stöd i en allmän, på erfarenhet grundad uppfattning om dess behof.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Rop hördes nu på proposition.

Herr Leman: Jag kan icke förstå, hvarför lagstiftningen skall vara så öm och beskyddande mot fullmyndige män, som sjelfva hafva beslutanderätten i sin hand, hvarför man skall beskydda aktieegare, som sjelfva borde ega bestämma, huruvida prokurist må anställas eller icke? Äfven om alla *aktieegarne* nu vilja anställa en prokurist och besluta att antaga den eller den till prokurist, så säger lagen: "nej, det fän I icke!" Kan det ligga någon rimlighet i ett sådant stadgande, helst då här icke gäller att skydda *tredje man*, ty tredje man skyddas icke bättre, utan snarare sämre, i fall ett aktiebolags styrelse, i stället för att antaga prokurist, för visst eller vissa ändamål förordnar ombud genom fullmakt, hvilken utan några som helst formaliteter när som helst kan återkallas, utan att sådant återkallande notoriskt kommer till tredje mans kännedom. Representanten på norrköpingsbanken yttrade, att han handlat på grund af fullmakt i många år. Han handlar troligtvis så ännu, men skälet till att deraf ingen olägenhet förspors är naturligtvis det, att allmänheten känner honom och att han åtnjuter dess förtroende. Men af enstaka fall är man icke berättigad att draga slutsatser, och lätt kan hända, att personer, som förhandla med ett befullmäktigadt ombud för ett aktiebolag, kunna drabbas af förlust. Bolagets styrelse är nemligen icke lagligen skyldig att offentliggöra, om och när fullmagten inskränkes eller återkallas. Deremot kan den behörighet, som tillkommer prokurist, icke med laga verkan mot tredje man, som är i god tro, inskränkas till viss tid eller annorledes begränsas. Dessutom skall ändring eller återkallelse af anmäld prokura anmälas till handelsregistret. Allmänheten är alltså ojemförligt mycket bättre skyddad, om den förhandlar med en prokurist, än om den förhandlar med ett annorledes befullmäktigadt ombud. Vigten ligger derpå, att den större allmänheten, som är i god tro, må behörigen skyddas. Aktieegarne står det ju fritt att besluta, som dem bäst synes. Jag kan ej förstå den nästan hypnotiska fruktan, som man hyser för ordet prokurist. För min del finner jag, att det bör lända till gagn och icke till skada, om man medgifver aktiebolag rättighet att antaga prokurist, och jag får därför yrka bifall till reservationen.

Efter härmed slutad öfverläggning gjorde herr talmannen, i enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, propositioner,

Ifrågasatt rätt till antagande af prokurist för aktiebolag.
(Forts.)

först på bifall till hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt samt vidare derpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet afgifna reservation; och förklarade herr talmannen sig finna den förra propositionen, hvilken förnyades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslags en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad lagutskottet hemställt i punkten 2 af sitt utlåtande n:o 54, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan och antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet afgifna reservation.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—33;

Nej—20.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljadas herr *Bergius* under tolf dagar från och med den 10 innevarande månad.

Justerades åtta protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen medgaf kammaren, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Kammaren åtskildes kl. 4,⁵⁹ e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.